

HOOFSTUK V: BESIENDE RUBRIEKE IN *DIE BOEREVROU*

Met die bestudering van die groep besielende rubrieke en gereelde bydraes uit *Die Boerevrou*, het dit duidelik geword dat daar 'n noue verbondenheid tussen die redaksie van die tydskrif en die lesers bestaan het. Dit het waarskynlik ontstaan uit en is verder gevoed deur die aktiewe wisseling van idees en gedagtes tussen Mabel Malherbe en haar mederedaksieledes aan die een kant en die lesers aan die ander kant.

1. Die redaksionele afdeling

Vandag is die redakteursbrief (Engels: *editorial*) van die meeste tydskrifte en koerante 'n "opinie-stuk" wat deur die redakteur of 'n senior personeelid geskryf word. Daar word ook dikwels daarna as die hoofartikel verwys en reflekteer altyd die publikasie se amptelike standpunt.³⁰¹

Malherbe het die redakteursbrief van *Die Boerevrou*, met enkele uitsonderings wanneer sy oorsee of met vakansie was, altyd self geskryf.³⁰² Dit was nooit in die vorm van 'n artikel met 'n spesifieke onderwerp nie, maar eerder in die vorm van 'n brief en was direkte kommunikasie met die lesers.³⁰³ Hulle is aangemoedig om met die tydskrif te korrespondeer,³⁰⁴ is gevra om oor sekere aangeleenthede te dink,³⁰⁵

³⁰¹F.F. Odendal (red.), *Verklarende handwoordeboek van die Afrikaanse taal*, p. 841; Editorial, <http://en.wikipedia.org/wiki/Editorial>. Toegang: Desember 2011.

³⁰²Redaksie, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie en Ons Kleintjie*, April 1930, p.2; Redaksie, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Mei 1930, p. 2; Redaksie, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Oktober 1930, p. 2.

³⁰³Redaksie, *Die Boerevrou*, April 1919, p.2; Redaksie, *Die Boerevrou*, Januarie 1923, p. 2; Redaksie, *Die Boerevrou*, Junie 1923, p. 2.

³⁰⁴Redaksie, *Die Boerevrou*, Februarie 1922, p. 2; Redaksie, *Die Boerevrou*, Maart 1921, p. 2.

³⁰⁵Redaksie, *Die Boerevrou*, Februarie 1922, p. 2.

aan die wedstryde deel te neem,³⁰⁶ of te help om meer intekenaars te soek en die adverteerders te ondersteun.³⁰⁷

Algemene reëlings rakende die beleid en die verpreiding van die tydskrif is ook in hierdie afdeling aan die lesers gekommunikeer. So het 'n leseres een maal gevra dat ander lesers oor hul ervarings uit die Anglo-Boereoorlog skryf en die tydskrif het 'n uitermate groot hoeveelheid briewe oor die oorlog en ondervindings in die konsentrasiekampe ontvang. Malherbe het haarself egter genoodsaak gevoel om haar beleid rondom die plaas van briewe te verander en het dit in die redaksionele bydrae van Augustus 1923 aan die lesers gekommunikeer.³⁰⁸

...juis omdat ons so diep bewoë is, het ons besluit om dergelike stukke nie op te neem nie. Ons doel met 'Die Boerevrou' is dat dit 'n hulp en genot moet wees vir alle Afrikaanse vrouens, ons vermy sover moontlik alles wat gemoedstorend sou kan wees.

Die feit dat Mabel Malherbe in die twintigerjare weier om hierdie briewe te plaas dien as verdere bewys dat sy nie *Die Boerevrou* doelbewus as publikasie-agent vir nasionalisme gebruik het nie. In die dertigerjare is “gemoedstorende” gebeure uit die Anglo-Boereoorlog dikwels juis gepubliseer om Afrikanervroue se swaarkry te verwoord en Afrikanernasionalisme te bevorder.³⁰⁹

³⁰⁶Redaksie, *Die Boerevrou*, Oktober 1926, pp. 2,6.

³⁰⁷Redaksie, *Die Boerevrou*, Januarie 1927, p. 2.

³⁰⁸Redaksie, *Die Boerevrou*, Augustus 1923, p. 2; Nog voorbeelde kommunikasie oor die beleid: Redaksie, *Die Boerevrou*, Julie 1919, p. 2; Redaksie, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Junie 1931, pp. 2,4; Redaksie, *Die Boerevrou*, September 1919, p. 2.

³⁰⁹ F. Pretorius, 'Should we forget?': A history series to promote Afrikaner nationalism in the 1930s and 1940s, referaat gelewer by die tiende internasionale konferensie van die Boek, Barcelona, Spanje, 30 Junie 2012.

Verder is die redaksiokolom soms gebruik om die lesers se aandag net op artikels, wat elders in die spesifieke uitgawe verskyn het, te vestig.³¹⁰ Wat wel ooreenstem met die hedendaagse siening van 'n redakteursbrief, is die feit dat Mabel Malherbe se persoonlike oortuigings altyd duidelik uit die redakteursbydrae geblyk het. Toe sy lesers byvoorbeeld versoek het om briewe te skryf oor of dit wenslik is dat 'n getroude vrou buitenshuis werk, het sy ook duidelik te kenne gegee dat sy self nie gekant daarteen was nie.³¹¹

Die feit dat Malherbe die redakteursbrief vir die doel van kommunikasie met die lesers aangewend het, eerder as om daarin bewys te probeer lewer van haar eie joernalistieke vermoëns, het daartoe bygedra dat daar 'n hegte band tussen die lesers en die redaksie van *Die Boerevrou* ontstaan het. Soos sy self in Januarie 1926 verklaar het:

... elke vrou, al is sy ure van haar naaste buurvrou verwyder, sal deur ons blad 'n aanknopingspunt kry om met haar susters te gesels of te werk.³¹²

Malherbe onthou later jare in *Die Boerevrou-boek* steeds die verbondenheid wat sy en die destydse lesers van die tydskrif met mekaar gevoel het. Volgens haar was dit die eerste leesstof wat baie plattelandse vrouens in Transvaal in hul eie taal gekry het. Die geliefdheid van die blad blyk duidelik uit die talryke briewe wat ontvang is, selfs van mense wat gesê het dat hulle nie eintlik graag of maklik skrywe nie. Sommige het die blad selfs 'Vroutjie' genoem.³¹³ Daar is ook elke jaar met die tydskrif se verjaardag en met Kerstyd groot hoeveelhede briewe ontvang waarna daar dan telkens net in die redaksiokolom verwys is, sonder om dit te plaas.³¹⁴ Die besondere band wat

³¹⁰Redaksie, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Oktober 1931, pp. 1,8.

³¹¹Redaksie, *Die Boerevrou*, Januarie 1928, p. 2.

³¹²Redaksie, *Die Boerevrou*, Januarie 1926, p. 2.

³¹³K. Malherbe, *Die Boerevrou-boek*, p. 7.

³¹⁴Redaksie, *Die Boerevrou*, Januarie 1928, pp. 2,5.

tussen leseresse en die redaksie bestaan het, bewys die gewildheid van die tydskrif en dui daarop dat dit 'n definitiewe invloed op die lesers gehad het.

Die band is ongetwyfeld versterk deur die gemoedelike en baie eerlike geselstrant wat deur die redaktrise gebruik is.³¹⁵ Gevolglik was die korrespondensie-afdeling, wat nie aanvanklik deel van *Die Boerevrou* was nie, 'n natuurlike uitvloeisel van die interaktiewe aard waarop Malherbe die redaksiekolom van die begin af bedryf het.

2. Die briewekolom

Die eerste briewe wat van Boerevrou-lesers ontvang is, is deur die redaksionele afdeling of die gedeelte vir resepte, vrae en wenke geabsorbeer. Skaars twee maande na die eerste verskyning van die tydskrif was die briewe egter so baie dat dit 'n aparte briewekolom regverdig het:

In hierdie nummer begin ons 'n korrespondensie-kolom. Ons hoop dit sal baie groot word en versoek ons intekenaars om te antwoord op die vrae en wenke wat van tyd tot tyd voorkom. En ons vra nie alleen korrespondensie wat instem met ons gedagtes en die gedagtes van ons korrespondente. Kritiek sal ons verwelkom en als iemand 'n beter gedagte het oor 'n onderwerp wat ons bespreek of dit beter kan duidelik maak dan hoop ons dat hulle dit somaar dadelik aan ons sal skrywe. Diegene wat wil kan 'n skuilnaam gebruik maar ons moet altyd die volle naam en adres van alle korrespondente weet voor ons enige brief kan publiseer.³¹⁶

Die lesers het Malherbe in haar hoop dat dié afdeling tot iets groot sou groei, nie teleurgestel nie en in Mei 1926 kon sy sê:

³¹⁵Redaksie, *Die Boerevrou*, Junie 1919, p. 2.

³¹⁶Redaksie, *Die Boerevrou*, Mei 1919, p. 2.

As ons al die vriendelike briewe wat ons ontvang in die Koffietafel-afdeling sou plaas, sou die hele Boerevrou net 'n geselsery om die Koffietafel wees.³¹⁷

Dit wil voorkom of byna alle briewe wat deur die tydskrif ontvang is, òf gepubliseer is òf persoonlik beantwoord is. Die bestuurderes, Marguerite Pienaar, het op versoeke om raad, talryke briewe geskryf.³¹⁸ In haar verhandeling oor *Sarie* bestempel Lizette Rabe vir Pienaar selfs as die eerste Afrikaanse “agony aunt”.³¹⁹ *Die Boerevrou*-kantoor in Bureaulaan in Pretoria is ook gereeld deur lesers besoek. Eva Walters (Rita Hubregtse) het in 1932 geskryf dat sy daaraan gewoond moes raak dat op enige uur van die dag, druk of nie, besoekers in die kantootjie verwelkom is. Baie mense het persoonlik of telefonies, versoeke om hulp gerig. Die kantoor was volgens haar in werklikheid niks anders as ‘n hulpburo nie.³²⁰

Dis nie moontlik om te sê of Malherbe die belangrike sosiale rol, wat die tydskrif deur die aanmoediging van korrespondensie gespeel het, vooraf kon voorsien nie, maar dis baie duidelik dat sy daardeur aan ‘n groot behoefte onder Afrikaanse vrouens in daardie jare voldoen het. Sy moes dikwels, om plek te spaar, net aanhalings uit die talle briewe van waardering publiseer.³²¹

Daar is in 1920 besluit om die briewekolom se naam te verander van *Korrespondensie* na *Om die Koffietafel*. In haar verhandeling huldig Lou-Marie Kruger tereg die mening dat dit ‘n manier was om die lesers te help om deur rituele en metafore hulself te verbeel dat hulle deel van ‘n gemeenskap was. Die denkbeeldige gesprek rondom ‘n koffietafel dien as ‘n kragtige metafoor omdat gesellige samesyn

³¹⁷Redaksie, *Die Boerevrou*, Mei 1926, p. 2.

³¹⁸K. Malherbe, *Die Boerevrou*-boek, p. 7.

³¹⁹L. Rabe, *Die ontstaan en ontwikkeling van Sarie Marais as massatydskrif vir die Afrikaanse vrou*, M.A.-verhandeling, U.S., 1985, p. 29.

³²⁰Aangehaal deur L. Kruger, *Gender, community and identity: women and Afrikaner nationalism in the Volksmoeder discourse of Die Boerevrou (1919-1931)*, M.A.-dissertation, 1991, p. 175.

³²¹Korrespondensie, *Die Boerevrou*, Desember 1919, p. 36.

met vriende en familie vir Afrikaners bekend was en hulle maklik daarmee kon identifiseer. Deur briewe aan die tydskrif te rig, het lesers volgens Kruger simbolies lede geword van 'n gemeenskap met spesifieke etniese en geslagsgrense en waarvan die leefstyl en waardes geïdealiseer is. So 'n gemeenskaplike identiteit is volgens haar 'n noodsaaklike element vir die bevordering van die nasionalistiese ideologie en was onontbeerlik as Malherbe die lesers van *Die Boerevrou* suksesvol met nasionalisme en die Volksmoeder-ideologie wou bereik.³²² Dit is belangrik om kennis te neem dat hoewel hierdie argument die impak en uitwerking van die gebruik van die metafoor op die lesers uitwys en verklaar, dit te betwis of Malherbe dit opsetlik met die uiteindelijke bevordering van nasionalisme in gedagte, gekies en gebruik het. Die behoefte wat haar lesers geopenbaar het aan samesyn en die inskakeling by 'n sosiale groep kan eerder aangevoer word as 'n rede vir die keuse van die metafoor van 'n geselskap om 'n koffietafel.

Deur die jare het vrouens van verskillende ouderdomme en uit verskillende omgewings by die geselskap aangesluit. In September 1923 het mej. Moolman gevra of sy ook maar by die koffietafel mag kom sit. Sy was negentien jaar oud en na haar eie mening te oud vir die kinderafdeling.³²³ Sophia Elof van 'n plaas naby Rustenburg was net sestien jaar oud en het laat weet haar ma is oorlede en sy moet vir haar pa, haar jonger boetie en twee jonger sussies sorg. Sy het *Die Boerevrou* onmisbaar en leersaam gevind: "... want ek sien daarin baie dingetjies wat vir 'n vrou nodig is om te weet ..."³²⁴ Dokter Nell Keet van Senekal het geskryf dat sy nie 'n Afrikaner is nie, maar 'n Kaaskop en nie kan brood bak of boer nie, maar ook 'n behoefte het om saam te gesels.³²⁵ Uit Kenia het Johanna Murton laat weet dat sy baie eensaam is en

³²² L. Kruger, *Gender, community and identity: women and Afrikaner nationalism in the Volksmoeder discourse of Die Boerevrou (1919-1931)*, M.A.-dissertation, 1991, pp. 239-255.

³²³ Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, September 1923, pp. 11,13,15.

³²⁴ Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Oktober 1928, pp. 47,49.

³²⁵ Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Februarie 1926, pp. 11,13,15.

behoefte aan geselskap het.³²⁶ En uit Amsterdam, Nederland, kon mevrou L. Greenlees verklaar:

Ek moet jou waarlik felisiteer met Die Boerevrou. Ek vind dit 'n baie goeie blad en wil goed glo dat dit op die plase bijval vind. Ek gee mijne altijd aan mev. ds. van der Merwe, pres. Steyn se dogter, en sij geniet dit ook baie.³²⁷

Malherbe het latere lesers van *Die Boerevrou-boek* versoek om in gedagte te hou dat die destydse tydskrif hoofsaaklik bestem was vir die ongegunstelde vrouens van die platteland en dat die bekoring van die briewe juis in die naïewe trant was waarin dit geskryf is. Dit het na haar mening gepas by die eenvoud en opregtheid van die lesers.³²⁸ In Maart 1921 het 'n leser, genoem M., die aard, trant en onderwerpe van die koffietafelgesprekke in 'n brief aan die tydskrif goed opgesom:

Liewe Boerevrou, Ek sien julle gesels so oor allerhande dinge by die Koffietafel. Dit is so na my sin, want ons vrouens, so sê hulle, bly mos nie by een onderwerp nie, maar vlieg van een ding na die ander – glo omdat ons kindertjies die gewoonte het om ons uit die slaap en werk en plesier weg te roep as hulle ons nodig het; dan moet ons maar neergooi en loop. Nou, hoe sal mens maak? Jy kan nie sit en logies redeneer oor 'n onderwerp van A tot Z, en tegelykertyd kind oppas nie.³²⁹

Toe iemand gevra het of so baie vrouens vir die tydskrif skryf omdat hulle graag hul eie name in gedrukte vorm wil sien, het Lenie Boshoff geantwoord dat dit eerder is omdat hulle iets op die gemoed het om oor te praat en dat 'n mens, as jy klaar

³²⁶Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Februarie 1928, pp. 11,12,13,15,17.

³²⁷Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Februarie 1921, pp. 15.

³²⁸K. Malherbe, *Die Boerevrou-boek*, p. 8.

³²⁹Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Maart 1921, p. 8.

geskryf het, jou nie meer so maklik daaroor kwel nie.³³⁰ Vir *Die Boerevrou-boek* het Malherbe vir Rita Hubregtse gevra om ook iets oor die destydse koffietafelbriewe te skryf. Haar bydrae bevestig ook die indruk dat die lesers van die tydskrif ongekunsteld en opreg was en hulle nie laat voorskryf het nie:

... [Vrouens] skryf nie sommer briefies nie. Hulle gesels hartlik saam, gee hul weloorwoë opinie oor die kwessies van die dag en mooiste van al, vertel 'n ware storie van eie ervaring of uit die deurleefde familiegeskiedenis wat ons vandag meer as ooit boei. Vir hulle is die belangrikste punt die suiwere waarheid van die verhaal. Wat traak hulle reëls van skryfkuns, klassieke filosofie of tegniek! Alleen die waarheid tel. En so moet dit wees tot in die hoogste kuns. Geen wonder nie dat al die lesers van *Die Boerevrou* geleerd of ongeleerd, poëties of prosaies aangelê, die egte, eenvoudige ware stories van vanmelewe se dae deur gewone boerevroue verhaal, hoog op prys gestel het!³³¹

In Junie 1921 het Malherbe gesê dat die redaksie uit die talle briewe aanwysings en wenke gekry het om die blad in 'n bepaalde rigting te stuur. Daar is met dieselfde uitgawe 'n begin gemaak om elke maand 'n spesiale teelepeltjie te skenk aan die skrywer van die brief wat die driemanskap op kantoor die meeste plesier gegee het.³³² Mev. Jeanne Bakker het byvoorbeeld in Augustus 1922 die lepeltjie gekry omdat haar brief die redaksie glo lekker laat lag het. Sy het vertel van 'n Nederlandse vrou wat sy ken, wat in die tydskrif vir gansvere gevra het en uit alle dele van die Unie so baie vere ontvang het dat sy snags van vere begin droom het.³³³

³³⁰Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Julie 1925, pp. 6,7,8,9,56.

³³¹K. Malherbe, *Die Boerevrou-boek*, p. 38.

³³²Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Junie 1921, pp. 17,19,21.

³³³Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Augustus 1922, p. 8.

Die korrespondensiekolom was teen die stadium dat die lepeltye-prys ingestel is, reeds 'n gevestigde rubriek en die prys het nie 'n beduidende toename in briewe in die algemeen gehad of veroorsaak dat lesers meer gehoor aan versoeke vir briewe oor spesifieke onderwerpe gegee het nie. Hoewel Malherbe dikwels onderwerpe voorgestel het om oor te skryf, het baie lesers hulle nie daaraan gesteur nie en self besluit wat hulle wil meedeel of waaroor hulle raad wil vra. In Junie 1924 is 'n mooi handsakkie beloof vir die beste brief wat begin met: "As ek die redaktrise van *Die Boerevrou* was, sou ek ..." In antwoord hierop is daar onder meer voorstelle gemaak vir artikels oor die lewenswyse van vrouens van verskillende lande, wenke oor moederskap, meer gekleurde prente, bespreking van die advertensies, sielkundige stukke oor byvoorbeeld kinderopvoeding, besprekings oor vrouestemreg en meer artikels oor huisinrigting. Die vrouens se behoefte om hul menings te lug blyk eerder die rede vir die talle briewe oor die onderwerp te wees, as die handsak-prys, want in dieselfde uitgawe het mev. ds. Mimie Nicol die lepeltye gewen vir 'n brief oor 'n heel ander onderwerp, naamlik haar vakansie by Malhabatine.³³⁴

Lesers het aanvanklik in die briewekolom raad gevra oor 'n verskeidenheid onderwerpe. Mej. Visser wou byvoorbeeld weet watter soort broeimasjien die redaksie sou aanbeveel en mev. Van Aswegen waar sy 'n stampblok kon koop. Mev. Van Heerden het raad gevra oor kindervoeding en mev. De Clercq oor watter soort grassaad die beste in 'n koue klimaat sal groei.³³⁵ Mettertyd is al die baie vrae in 'n aparte rubriek vir vrae en wenke geakkommodeer.

Benewens haar onversetlike siening oor onderwerpe wat sekere lesers aanstoot kon gee, het Malherbe geweier om enige brief te laat plaas waarvan die sender nie bereid was om haar ware identiteit aan ten minste die kantoor bekend te maak nie.³³⁶

³³⁴Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, September 1924, pp. 8,9,10,11.

³³⁵Korrespondensie, *Die Boerevrou*, Junie 1919, pp. 5,6,7.

³³⁶Redaksie, *Die Boerevrou*, April 1922, p. 2.

Skuilname is wel in die tydskrif gepubliseer, maar is nie in korrespondensie tussen die redaksiekantoor en die lesers gebruik nie.

Sulke streng reëlins ten spyte, was die rubriek *Om die Koffietafel* besonder gewild onder die lesers van *Die Boerevrou* en hulle het nie gekroom om hul waardering daarvoor uit te spreek nie. Sommige lesers het erken dat dit die eerste was wat hulle gelees het as hulle die tydskrif ontvang het. Ander het vertel dat hulle sommer lus kry om ook te skryf as hulle eers die ander lesers se briewe gelees het. Mev. J. Hiemstra het gereken dat die geselskap om die koffietafel alleen meer werd is as die 10/- wat sy vir die hele tydskrif betaal het en mev. M.J.R. Engelbrecht het die hoop uitgespreek dat sy nooit weer sonder so 'n tydskrif sou hoef te wees nie, aangesien die geselsies om die tafel vir haar 'n ware seën was.³³⁷ Uit mev. M. se waarderende brief blyk haar behoefte aan die band, wat met die redaksie en die ander lesers bestaan het, duidelik:

'n Mens voel dat jy jou moeilikhede om die Koffietafel kan deel en dat dit met simpatie ontvang sal word.³³⁸

3. Geestelike oordenking

Reeds vroeg in *Die Boerevrou* se geskiedenis, in Mei 1919, het mevrou A. Grobler 'n versoek gerig dat daar in elke uitgawe 'n geestelike oordenking ook verskyn.⁴² Teen Julie 1919 is die eerste reaksie op die versoek in die tydskrif geplaas. Van die lesers was van mening dat daar genoeg kerkblaai bestaan het en dat geestelike bydraes dalk onenigheid tussen kerkgenootskappe kon veroorsaak.³³⁹ Hierdie siening het die

³³⁷Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Februarie 1922, pp. 15,17,19,21,23; Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Julie 1922, pp. 14,15,17.

³³⁸Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, April 1922, p. 8.

³³⁹Korrespondensie, *Die Boerevrou*, Julie 1919, pp. 6,7.

amptelike standpunt van die tydskrif geword³⁴⁰ hoewel daar in die Kersuitgawes egter gewoonlik enkele artikels van 'n godsdienstige aard verskyn het.³⁴¹

In Mei 1922, na die ekonomiese insinking en politieke spanning wat in die land geheers het as gevolg van die groot mynstaking in Januarie daardie jaar, het Malherbe in die redakteursbrief op die volgende manier na 'n geestelike bydrae van prof. J.A. du Plessis verwys:³⁴²

Ons maak nie 'n vaste reël daarvan om sulke stukke op te neem nie, want ons dink dis meer tuis in die verskillende kerkblaaië, maar dié stuk kom juis op die regte tyd. Ons volk gaat deur so 'n moeilike tyd en veral die arme word so swaar getref, dat dit die heilige plig van elke mens is om alles te doen wat moontlik is om die nood te lenig.

Tog blyk dit dat die meeste lesers van die tydskrif baie godsdienstig was³⁴³ en dat daar mettertyd nog versoeke om geestelike leesstof was.³⁴⁴ Uiteindelik het *Die Boerevrou* gehoor gegee en elke maand 'n geestelike stuk geplaas.³⁴⁵ 'n Reeks karaktersketse oor vrouens van die Bybel het van Augustus tot Oktober 1922 verskyn en in September 1922 het 'n Christelike rubriek afgeskop in die vorm van vier "Bybellesse", een vir elke Sondag van die maand. Die rubriek is *Stille Sondagure*, gedoop.³⁴⁶

³⁴⁰Redaksie, *Die Boerevrou*, Augustus 1919, p. 2.

³⁴¹Redding en Blijdschap. 'n Boodschap vir Kersfees. Deur Ds. du Plessis, *Die Boerevrou*, Desember 1921, p. 3.

³⁴²Redaksie, *Die Boerevrou*, Mei 1922, p. 2.

³⁴³Bewyse van die lesers se godsdienstige karakter – Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Oktober 1921, pp. 8,9,10,11; Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Mei 1922, pp. 10,11,12,13,15; Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, September 1924, pp. 8,9,10,11; Ruilkolom, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Oktober 1931, pp. 37,41.

³⁴⁴Redaksie, *Die Boerevrou*, Augustus 1922, p. 2.

³⁴⁵Redaksie, *Die Boerevrou*, Oktober 1922, p. 2.

³⁴⁶Stille Sondag Ure, *Die Boerevrou*, September 1922, pp. 3,4.

Hierna het geen verdere uitgawe van *Die Boerevrou* ooit weer sonder 'n godsdienstige oordenking verskyn nie. Soms was die rubriek nie in die vorm van vier afsonderlike kort preke nie, maar een langer oordenking en verskillende skrywers het mekaar afgelos, naamlik ds. J. Adler, prof. J.A. du Plessis, ds. A. Esterhuysen, ds. D. Rumpff en ds. R. Theron.³⁴⁷ Verskeie lesers het mettertyd hul waardering vir "die Stille Sondag-ure" om die koffietafel uitgespreek.³⁴⁸

Daar is nooit oor spesifieke kerkgenootskappe of onderwerpe wat verdeeldheid kon veroorsaak, gepraat nie. Slegs 'n grappie wat in die uitgawe van Julie 1923 verskyn het, kan moontlik 'n aanduiding daarvan wees dat die meerderheid van die lesers van *Die Boerevrou* aan die gereformeerde kerke behoort het:

'n Seuntjie wat vir die eerste maal in die Metodiste kerk kom en onder gebed 'n paar 'amens' hoor, kan dit later nie meer hou nie en stap na die persoon wat bid en sê: 'moenie jou aan hulle steur nie, bid solank as wat jy lus het.'³⁴⁹

4. Kinderfoto's

In die uitgawe van Mei 1919 het die redaktrise van *Die Boerevrou* voorgestel:

Sal dit nie mooi wees nie als ons 'n bladsij kinder portrette in die 'Boerevrou' sit? Wat dink die moeders? Stuur a.u.b. mooi kinderportrette, maar sit tog a.u.b. altyd die volle naam en adres op so 'n portret en als dit weer terug moet gestuur word dan moet voldoende pos-seëls bij wees.³⁵⁰

³⁴⁷Stille Sondag-ure, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Oktober 1931, pp. 3,4; Stille Sondagure, *Die Boerevrou*, November 1924, pp. 3,4; Stille Sondagure, *Die Boerevrou*, Oktober 1928, p. 3; Stille Sondagure, *Die Boerevrou*, Januarie 1928, pp. 3,4; Stille Sondagure, *Die Boerevrou*, Mei 1928, p. 3.

³⁴⁸Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, April 1923, pp. 15,17,21.

³⁴⁹Grappies, *Die Boerevrou*, Julie 1923, p. 19.

³⁵⁰Redaksie, *Die Boerevrou*, Mei 1919, p. 2.

Die gevolg van hierdie voorstel was die geboorte van 'n rubriek, *Jong Suid-Afrika*, in Julie 1919, met vier foto's van kindertjies.³⁵¹ Van reg oor die land het lesers begin om foto's in te stuur. 'n Gemiddeld van sowat ses foto's kon mettertyd per uitgawe gepubliseer word. Sommige maande was daar selfs meer, tot vyftien foto's.³⁵²

Figuur 34: Hierdie foto van Hjalmar Reitz (hier vier en 'n half jaar oud) het saam met drie ander foto's in die eerste *Jong Suid-Afrika*-rubriek in *Die Boerevrou* van Julie 1919 verskyn. Hy was die kleinseun van oud-president F.W. Reitz.

Uit: *Jong Suid-Afrika, Die Boerevrou*, Julie 1919, p. 22.

Uit die name en beskrywing van die foto's is dit duidelik dat nie altyd net die trotse ouers die foto's ingestuur het nie, maar ook ander familieleden van die kinders, soos oumas en tannies.³⁵³

Daar is ook meer as een maal 'n "kiekie-wedstryd" vir die Desember-feesuitgawes uitgeskryf. Vir die Desember 1924-uitgawe is foto's gevra van kinders of werksaamhede op 'n boereplaas of natuurtonele. Pryse sou toegeken word vir die mooiste foto's met goeie beskrywings.³⁵⁴ Die reaksie van die lesers was oorweldigend. Daar kon 27 foto's van kinders wat swem, met troeteldiere speel of tuin maak, in die feesuitgawe gepubliseer word. Mev. Van H. Tulleken het ook 'n foto van twee vrouens, wat hoede vleg, ingestuur³⁵⁵ en daar is altesaam veertien foto's van

³⁵¹Jong Suid-Afrika, *Die Boerevrou*, Julie 1919, p. 22.

³⁵²Kyk byvoorbeeld: Jong Suid-Afrika, *Die Boerevrou*, uitgawes van September 1923, Januarie 1925 en Julie 1925.

³⁵³Jong Suidafrika, *Die Boerevrou*, Augustus 1923, pp. 28,29.

³⁵⁴Redaksie, *Die Boerevrou*, September 1924, p. 2.

³⁵⁵Jong Suid-Afrika, *Die Boerevrou*, Desember 1924, pp. 40,41,43.

natuurtonele ontvang.³⁵⁶ Foto's van plaaswerkzaamhede het dertien getel. Die foto's wys ganse en eende, 'n mieliehoop, seepkook, broodbak, varkslag, koringsny en dors en lusernhooi, wat opgelaai word.³⁵⁷

Vir die kiekie-wedstryd van Desember 1928, is daar foto's van Durban, Tulbagh, Witbank, Worcester, Bethal, Paulpietersburg, Trichardt, Wolmaransstad en Morgenzon ontvang. Twee pryse is in elk van die volgende afdelings toegeken: kinders, werkzaamhede op die werf en natuurtonele.³⁵⁸ 'n Jaar later was daar weer 'n soortgelyke wedstryd, met 'n kinderafdeling en 'n afdeling vir foto's van die plaaslewe.³⁵⁹

'n Leseres het laat weet dat sy gipsprentjies maak van die foto's wat in *Jong Suid-Afrika* verskyn, en het aangebied om dit ook teen betaling vir die ouers van die kinders, wie se foto's verskyn het, te doen.³⁶⁰ In Julie 1924 het Koloniedogter verklaar dat sy baie van die foto's van die "liewe ou babetjies" hou.³⁶¹

Die rubriek het van die middel van 1925 nie meer elke maand verskyn nie, maar daar is steeds gereeld kinderfoto's van lesers ontvang en geplaas. In Februarie 1926 het 'n foto van Marie Paulowna Keet op haar eerste verjaardag verskyn. Sy was die dogtertjie van die bekende dokters Nell N.C. en A.D. Keet van Senekal.³⁶² In Augustus 1927 het twee leseresse byvoorbeeld ook uit Brits Oos-Afrika foto's gestuur. Mev. De Bruin het saam met haar sustertjie en haar baba by 'n renoster, wat hulle in

³⁵⁶Fotos van natuurtonele, *Die Boerevrou*, Desember 1924, pp. 4,5,12,13.

³⁵⁷Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Desember 1924, pp. 19,21,22; Redaksie, *Die Boerevrou*, Augustus 1928, p. 2.

³⁵⁸Redaksie, *Die Boerevrou*, Desember 1928, p. 2,53.

³⁵⁹Redaksie, *Die Boerevrou*, Desember 1929, pp. 2,6.

³⁶⁰Ruilkolom, vrae en wenke, *Die Boerevrou*, Augustus 1922, pp. 33,35.

³⁶¹Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Julie 1924, pp. 14,15,17.

³⁶²*Die Boerevrou*, Februarie 1926, p. 9.

hul landerye geskiet het, geposeer, terwyl mev. Dugand afgeneem is saam met haar seuntjie by 'n dooie leeu, wat hul beste gevang het.³⁶³

5. Grappies en raaisels

Onskuldige grappies oor die sedes en oor tradisionele gesagsfigure in die Afrikanersamelewing, soos die predikant en die dokter, het dikwels in *Die Boerevrou* verskyn:

'Ek is verwonder' sê die predikant, wat 'n seun sien vis vang bji die spruit, 'dat jij hier sit en vis vang op 'n Sondagmore.' 'Waarom?' sê die seun, 'Weet oom van 'n plek waar die visse beter bijt?'³⁶⁴

In die eerste ses uitgawes van *Die Boerevrou* (Maart tot Augustus 1919) is alle grappies en raaisels onder een rubriek gedruk. Die titel van die rubriek, *Die Harlekein*, is in Maart en April anders gespel as van Mei tot Augustus. Toe is *Die Harlakijn*, bo die aanvanklike, vir vandag, meer aanvaarbare spelling verkies. Vanaf September 1919 was daar nie meer 'n aparte afdeling vir grappies nie en het dit verspreid tussen die ander leesstof in die tydskrif voorgekom.³⁶⁵

'Ek vrees uw man lê buiten hoop,' sê die dokter. 'Ek kan niks vir hom doen nie.' 'Moenie glo nie!' kom 'n swak stem van die bed af. 'Julle dink verniet dat ek gaan kop uittrek.' 'Stil, ouman,' antwoord sij vrou – 'Laat dit maar aan die dokter oor - hij weet beter als jij.'³⁶⁶

³⁶³Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Augustus 1927, pp. 9,10,11,12.

³⁶⁴*Die Harlekein*, *Die Boerevrou*, Maart 1919, p. 22.

³⁶⁵*Die Boerevrou*, September 1919.

³⁶⁶*Die Boerevrou*, September 1919, p. 24.

Die lesers, veral die kinders, het dikwels grappies ingestuur en het dit klaarblyklik ook die meeste geniet. Mev. L. Cronjé het geskryf dat haar twee dogterjies altyd eerste na die grappies in die tydskrif gevra het.³⁶⁷ Die grappies en raaisels was egter ook vir die volwasse lesers bedoel. Een leseres het geskryf dat om lekker te lag vir die tydskrif se grappies, 'n mens vrolik stem wanneer die wêreld swaar druk.³⁶⁸

Ongetwyfeld het baie gesinne *Die Boerevrou* se meer as 200 grappies en raaisels deur die jare saam geniet. Ene Vriendin het in Augustus 1922 vertel dat hulle saans voor die kaggel die tydskrif geles het. Haar seun het dit so baie geniet dat hy wou weet hoekom *Die Boerevrou* nie elke week kon verskyn nie.³⁶⁹

Hy: 'Hoeveel moet ek jou broertjie gee dat hy nie moet verklap dat ek jou gesoen het nie?' Sy (ingedagte): 'O hy kry gewoonlik 'n sieling.'³⁷⁰

6. Die kinderafdeling

Van Maart 1919 tot in Junie 1925 was daar, met die uitsondering van enkele uitgawes, ook 'n afdeling spesiaal vir die kinders in *Die Boerevrou*.³⁷¹ Dit is aanvanklik die *Kinderafdeling* genoem en later *Vir al die kinders wat Die Boerevrou lees* of soms net *Vir die Kinders*. Die afdeling het stories, gediggies, raaisels, liedjies, inkleurprente en spelletjies vir kinders bevat.³⁷² Die kinders het self baie van die bydraes ingestuur en is aangemoedig om oor sekere onderwerpe opstelle en briewe te skryf. Die

³⁶⁷Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Mei 1921, p. 5; Raaisel wedstryd, *Die Boerevrou*, Maart 1923, p. 55.

³⁶⁸Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Oktober 1922, pp. 13,15,17.

³⁶⁹Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Augustus 1922, pp. 12-14.

³⁷⁰*Die Boerevrou*, Mei 1926, p. 19.

³⁷¹Kyk byvoorbeeld: *Die Boerevrou*, Januarie 1921.

³⁷²*Vir al die kinders wat Die Boerevrou lees*, *Die Boerevrou*, Junie 1923, pp. 51,52; *Vir al die kinders wat Die Boerevrou lees*, *Die Boerevrou*, Mei 1924, pp. 28,29,31; *Vir al die kinders wat Die Boerevrou lees*, *Die Boerevrou*, Julie 1923, pp. 49,51; *Vir al die kinders wat die Boerevrou lees*, *Die Boerevrou*, Maart 1924, p. 71.

opstelle wat pryse gewen het, is dan dikwels in die tydskrif gepubliseer. Soms het die redaktrise kommentaar gelewer op die opstelle en briewe en het raad gegee om dit te verbeter.³⁷³ In Oktober 1922 het Bybie Maré en Tienie Stiglingh pryse gewen vir hul opstelle oor voëls en wilde diere. 'n Verbasende groot hoeveelheid kinders het ook opstelle vir hierdie uitgawe oor mak meerkaaië geskryf.³⁷⁴

Uit die kinders se briefies kan daar baie oor die plaaslewe en die lewe op die dorp in die twintigerjare afgelei word. Party vertel dat hulle met 'n donkie of donkiekar skool toe gery het, ander was in 'n kosskool en het baie huistoe verlang en sommige is tuis onderrig.³⁷⁵ Doris se briefie was 'n treffende voorbeeld hiervan:

Dis die eerste maal dat ek vir jou skryf, want ek is te skaam om vir jou te skryf.

Ek was nog nooit in 'n skool nie, ek leer by my mammie.

Red. Dankie vir jou briefie, Doris. Jy hoef nie skaam te wees nie om te skrywe, jou Mammie het jou baie mooi geleer.³⁷⁶

Ander het weer vertel hoe hulle ma's en oumas lees en slange, wat naby die huis gepla het, doodgeskiet het, of hulle het onwetend dinge verklap waaroor hul ouers al stry gekry het.³⁷⁷ Ook kan afgelei word dat lesers wat op 'n dorp gewoon het en nie koelkamers gehad het nie, elke dag vleis van die slaghuis af gekry en hulle eie groentetuine aangeplant het. Helien Roux het in haar opstel oor katte vertel van hulle kat, Oupa Tom, wat "as die vlees smôrens van die slaghuis af kom dan gaan sit hy daarby asof hy dit moet oppas en hy sit nooit sy bek daaraan nie." Oupa Tom het ook blykbaar altyd die molle, wat in hulle groentetuin gepla het, gevang.³⁷⁸

³⁷³Vir die Kinders, *Die Boerevrou*, Julie 1922, pp. 41,43,44.

³⁷⁴Vir al die kinders wat die Boerevrou lees, *Die Boerevrou*, Oktober 1922, pp. 41,43,45,46.

³⁷⁵Vir die kinders, *Die Boerevrou*, Junie 1925, pp. 43,44,45.

³⁷⁶Vir die Kinders, *Die Boerevrou*, Julie 1922, pp. 41,43,44.

³⁷⁷Vir die Kinders, *Die Boerevrou*, Julie 1922, pp. 41,43,44; Vir al die Kinders wat Die Boerevrou lees, *Die Boerevrou*, Januarie 1922, pp. 43,45; Vir al die kinders wat die Boerevrou lees, *Die Boerevrou*, Februarie 1923, pp. 45,47.

³⁷⁸Vir al die kinders wat Die Boerevrou lees, *Die Boerevrou*, Augustus 1922, pp. 43,45,47.

Soms was die kinderbriefies te veel om te plaas en Malherbe was oortuig daarvan dat selfs as die kinderafdeling "... 12 bladsye was sou ons dit steeds fluit-fluit vol kry."³⁷⁹ Daar was nooit klagtes oor die kinderrubriek nie en baie lesers, jonk en oud, was hoogs tevrede daarmee en baie dankbaar daarvoor. Mej. S.E. Lötz het die tydskrif gelukkigwens met die goeie gehalte van die kinderafdeling terwyl die kinders by die skool waar Mej. M. Spies 'n onderwyseres was, ook graag die afdeling gelees het.³⁸⁰ Mev. Krige was betrokke by 'n koshuis waar behoeftige kinders gewoon het en het selfs nog meer leesstof vir kinders vir die lang winteraande gevra.³⁸¹ Victor Carinus-Dreyer, 'n seun van elf jaar, was "baie lief vir die Boerevrou"³⁸² en in Mei 1923 is berig dat 'n ander lesertjie, Anna Geysler, in Februarie oorlede is. Die redaksie het medelye betuig en was dankbaar om te verneem hoe veel die blad se kinderafdeling vir Anna beteken het.³⁸³

In Junie 1921 is daar deur mnr. Von Wielligh vir die kinders vertel van Oom Jan of Onse Jan (C.P. Hoogenhout). Hulle het saam aan die Genootskap van Regte Afrikaners behoort en vir die bestaansreg van Afrikaans gestry. Daar is ook 'n gedig van oom Jan, *Oordenking op 11 Maart*, geplaas.³⁸⁴

³⁷⁹Vir al die kinders wat Die Boerevrou lees, *Die Boerevrou*, April 1923, pp. 52,55.

³⁸⁰Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Augustus 1922, pp. 12-14.

³⁸¹Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Mei 1923, pp. 17,21,23,25.

³⁸²Vir al die kinders wat Die Boerevrou lees, *Die Boerevrou*, Augustus 1922, pp. 43,45,47.

³⁸³Redaksie, *Die Boerevrou*, Mei 1923, p. 2.

³⁸⁴Oom Jan, *Die Boerevrou*, Junie 1921, p. 6.

Oordenking op 11 Maart

Die geur
Trek deur
Die hele huis,
Uit die kombuis.
Daar word vandag weer têt gemaak
En dié sal seker lekker smaak!
As Pa verjaar
Lijk dit Bazaar:
Dis regtig waar!
En Ouma, maar dit weet jul wel
-Dit hoef ek nouliks weer vertel-
Is so beroem vir lekkernij,
Geen plek waar jij dit beter krij.
Kom ons vandag maar net besoek
En proef ook van haar têt en koek!

Baie van “Oom Jan wat versies maak” se gediggies het deur die jare in *Die Boerevrou* verskyn³⁸⁵ en in Mei 1922 is daar berig dat hy oorlede is.³⁸⁶ Na Oom Jan se dood, het sy seun, dr. N.M. Hoogenhout, wat destyds hoof van die Normaalkollege in Pretoria was, ‘n bundel van die G.R.A. se eerste tydskriffies, *Ons Klyntji*, na *Die Boerevrou* se kantoor gebring. Volgens Mabel is daar dadelik besluit om die kinderrubriek ter ere van Oom Jan te herdoop na *Ons Kleintjie*.³⁸⁷

Die kinderrubriek is ‘n paar keer in 1924 op so ‘n manier in die middel van *Die Boerevrou* ingebind dat dit maklik uitgehaal en in ‘n aparte tydskriffie gevou kon

³⁸⁵Kyk byvoorbeeld: Vir die kinders, *Die Boerevrou*, Januarie 1921, pp. 42-44.

³⁸⁶n Baanbreker weggeval, *Die Boerevrou*, Mei 1922, p. 5.

³⁸⁷K. Malherbe, *Die Boerevrou-boek*, p. 137.

word. Tom Gilliland, 'n seun van sestien, het 'n gedig geskryf waarin hy die plan, om *Ons Kleintjie* as 'n aparte bladjie te kan uithaal, besing het:³⁸⁸

Wie het dit nou ooit kon dink,
Die 'Boerevrou' het ook 'n kind!
Mense, juig, wees bly en sing,
Die pos het nou 'Ons Kleintjie' gebring.

Dit is 'n aardig lief klein ding,
Wat al te mooi kan speel en sing.
Dit is van grappies opgemaak,
En liedjies, ai, net na my smaak.

Toe Jan hom van die pos af bring,
Het ons gedans en rondgespring.
Want ons was opgeruimd en bly,
Om ook 'n eie blad te kry.

Jan het hom vir ons uitgesny,
En toe met garing vasgerye.
So mooi en lief was hy gevou,
Die kleintjie van die 'Boerevrou.'

Teen Julie 1924 het veertien kinders laat weet dat hulle daarvan hou as die tydskrif so gebind word³⁸⁹ en van Augustus 1925 af kon die kinderafdeling as 'n heeltemal aparte tydskriffie of bylaag, onder redaksie van mev. A.E. Carinus, saam met *Die Boerevrou* uitgegee word. Die nuwe tydskriffie is eers *Fakkeldraers* genoem, maar later is die naam ook na *Ons Kleintjie* verander.³⁹⁰ Omdat dit 'n los tydskriffie was, het baie min uitgawes daarvan saam met versamelings van *Die Boerevrou* behoue gebly. In *Die Boerevrou* self kom daar na 1925 van tyd tot tyd verwysings na

³⁸⁸Ons Kleintjie, *Die Boerevrou*, Junie 1924, p. 43.

³⁸⁹Vir die Kinders, *Die Boerevrou*, Julie 1924, pp. 47,49,51,53.

³⁹⁰Redaksie, *Die Boerevrou*, Augustus 1925, p. 2.

Fakkeldraers en *Ons Kleintjie* voor, maar dit is moeilik om te bepaal presies wanneer die naam weer verander het.

Die laaste verwysing na *Fakkeldraers* in *Die Boerevrou* is in Februarie 1929. L. Cronjé het geskryf dat *Die Boerevrou* vir haar baie beteken en dat haar kinders *Fakkeldraers* leersaam en genotvol vind.³⁹¹ Vanaf Januarie 1930 staan die moedertydskrif bekend as *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, maar die naamsverandering moes voor die einde van 1929 plaasgevind het, want in Oktober 1929 het Malherbe vertel van die plan om *Ons Kleintjie* te vergroot sodat dit deur skole apart bestel kan word. Die Onderwys Departement van Transvaal het blykbaar ook onderneem om die helfte van die intekengeld van die kindertydskrif vir Transvaalse skole te betaal.³⁹²

Reeds in November 1929 het mej. Du Plessis van die Kindertuin in Aberdeen *Die Boerevrou* bedank vir die mooi gesondheidsliedjies wat in *Ons Kleintjie* verskyn het. Jong Ouma het vertel “die kleintjies is tog ook altyd só gretig vir hulle ‘klein vroultjie’ soos hulle dit noem.”³⁹³ ‘n Ander onderwyseres, J. Vorster, was ook vol lof vir *Ons Kleintjie* en het haar waardering uitgespreek vir die uitstekende kinderlektuur wat vir die Afrikaanse kind gebied is in die vorm van die tydskriffie. Sy het gevra dat die liedjies in *Ons Kleintjie* nie op weerskante van dieselfde bladsy gedruk word nie, sodat dit in ‘n boek geplak kan word. Die redaksie het onderneem om in die vervolg te probeer om dit te verhoed.³⁹⁴

Teen Augustus 1930 het *Ons Kleintjie* al uit 24 bladsye bestaan met verhale, versies, tekeninge en raaisels. Daar het steeds briewe, wat deur die kinders ingestuur is, verskyn en selfs ‘n Afrikaanse vertaling van *Pinocchio*, die houtpop.³⁹⁵

³⁹¹Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Februarie 1929, pp. 6-9.

³⁹²Redaksie, *Die Boerevrou*, Oktober 1929, pp. 2,4.

³⁹³Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, November 1929, pp. 29,31,33,35.

³⁹⁴Om die Koffietafel, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Junie 1930, pp. 11,13,15.

³⁹⁵*Ons Kleintjie*, Byblad van *Die Boerevrou*, Augustus 1930.

Die finansiële druk waaronder *Die Boerevrou* in 1931 verkeer het, was ook outomaties druk op *Ons Kleintjie*. Malherbe het in November verstaan dat die kinders miskien teleurgesteld sou wees om te sien dat hulle blad weer deel geword het van die ouer-blad, maar verduidelik dat dit darem steeds maklik uitgehaal en in 'n eie boekie gevou kon word, soos vroeër toe dit deel van die tydskrif was. Dit was nodig om *Ons Kleintjie* weer so uit te gee omdat dit baie meer gekos het om dit in 'n aparte bladje te bind.³⁹⁶ En saam met die laaste uitgawe van *Die Boerevrou* in Desember 1931 moes die kindertydskrif, *Ons Kleintjie*, ook noodgedwonge sy winterslaap aanvaar.

Daar is twee jaarboeke uitgee met die beste stof wat deur die jare in *Die Boerevrou* en in *Ons Kleintjie* verskyn het. Die eerste was *Kinders van 'Die Boerevrou'-Jaarboek* wat in 1927 deur Pro Ecclesia-drukkery op Stellenbosch uitgegee is en die ander een is *Die Jaarboek van Ons Kleintjie*, uitgegee deur J.L. van Schaik in 1930.³⁹⁷

7. Vervolgverhale, kortverhale, sketse en gedigte

Tot stigting, vermaak en ontspanning van die lesers het daar elke maand 'n kortverhaal, vervolgverhaal of skets en gedigte in *Die Boerevrou* verskyn. Mabel Malherbe se oom, Eugène Marais, het spesiaal vir die eerste uitgawe die gedig *Waar tebes in die stil woestyn*, geskryf. Sy het gevoel dat die tydskrif sy bestaan geregverdig het, sowel as 'n groot diens aan die Afrikaanse letterkunde betoon het deur soveel van die werk van Eugène Marais te plaas, al het dit soms baie oorreding geverg. Ten spyte daarvan het hy positief teenoor die tydskrif gebly en na sy vertrek na Heidelberg het hy op sy beurt ook dr. A.G. Visser aangespoor om bydraes te stuur.³⁹⁸

³⁹⁶Redaksie, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, November 1931, p. 1.

³⁹⁷Boekrak, *Die Boerevrou*, Mei 1927, p. 6; *Die Jaarboek van Ons Kleintjie*, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Desember 1930, p. 2; K. Malherbe, *Die Boerevrou-boek*, p. 8.

³⁹⁸K. Malherbe, *Die Boerevrou-boek*, p. 8.

Marais het blykbaar gewoonlik 'n gedig in sy gedagte laat ryp word voordat hy dit die eerste maal neergeskryf het. Die gedig *Laladini*, wat in die uitgawe van Desember 1929 verskyn het, het waarskynlik so ontstaan.³⁹⁹ Hy het een oggend die redaksiekantoor van *Die Boerevrou* besoek en op aandrang van mevrou Malherbe, dié gedig, daar en dan, sonder enige verdere verandering of verbetering geskryf.⁴⁰⁰

“Toon” is hoe die skrywer F.P. van den Heever alom deur sy vriende genoem is. Hy het ook van die eerste uitgawe af bydraes gebring. Vir Marguerite Pienaar was dit maklik om hom vas te keer en te vra om bydraes te skryf.⁴⁰¹ Van sy vervolghere, kortverhale en sketse wat verskyn het, was byvoorbeeld *Werkstaking by die Kleigat*, *Skoffel*, *Oom Abraham die Geweldige*, *Kobus* en *Die avonture van 'n onnut*, wat hy uit Duits vertaal het.⁴⁰²

Ander bekendes van wie daar gereeld letterkundige werk verskyn het, was, om net 'n paar te noem, M.E.R, C.L. Leipoldt, A.G. Visser, Totius, Sara Niemeyer, Jochem van Bruggen, C.M. van den Heever, Else Louwrens, A.E. Carinus, Marie Linde, Eva Walter, Miemie Louw-Theron en Sita.

Van die gewildste vervolghere wat deur die jare in die tydskrif gepubliseer is, was *Margriet van Laastelus* deur Eugène Marais onder die skuilnaam H.v.R.v.O. en *Deur die droompoort* deur D.C. *Margriet van Laastelus* is 'n ou Kaapse verhaal - waarskynlik een van die eerstes in die genre - en handel oor 'n meisie van Drakenstein wat terugkeer van 'n reis deur Holland. Sy word met 'n fees op haar geboorteplaas verwelkom. 'n Dragonder-kaptein, wat op die spoor is van 'n

³⁹⁹*Die Boerevrou*, Desember 1929, p. 9.

⁴⁰⁰F.M. du Toit, aangehaal in K. Malherbe, *Die Boerevrou-boek*, p. 68.

⁴⁰¹K. Malherbe, *Die Boerevrou-boek*, p. 75.

⁴⁰²*Werkstaking by die Kleigat*. *Die Boerevrou*. Mei 1922, p. 4; *Skoffel*, *Die Boerevrou*, Desember 1919, pp. 27,28; *Kobus*, *Die Boerevrou*, Desember 1922, p. 5; *Oom Abraham die Geweldige*, *Die Boerevrou*, Februarie 1926, pp. 5,6; *Die avonture van 'n onnut*, *Die Boerevrou*, uitgawes van Maart tot Oktober 1919.

rowerbende, word gewond en op die plaas verpleeg en Margriet sien een nag 'n geheimsinnige perderuiter op die plaas. Die verhaal het van Augustus 1921 tot Januarie 1922 verskyn.⁴⁰³ In April 1922 het mej. A. Wilkens geskryf en vertel dat sy elke maand baie nuuskierig was om te hoor wat in *Margriet van Laastelust* gaan gebeur,⁴⁰⁴ terwyl Sonblom ook laat weet het hoe baie sy en haar man uitgesien het na elke aflewering van die verhaal. Sy het ook gesê dit sal lekker wees as daar elke maand 'n mooi liefdestorie in *Die Boerevrou* verskyn.⁴⁰⁵

Deur die droompoort het in Julie 1922 begin en die slotaflewering was in April 1923.⁴⁰⁶ Dit handel oor 'n arm Ierse meisie wat besoek moes aflê by ryk familieleden in Duitsland. Daar het sy 'n onheilspellende droom en dis duidelik dat die huishoudster van iets geheimsinnig weet. In 1929 het Juffie in die ruilkolom gevra of iemand vir haar die ou tydskrifte, waarin dié verhaal verskyn het, sal leen. Sy het onderneem om dit goed op te pas en terug te stuur.⁴⁰⁷

Lesers is ook gereeld aangemoedig om self verhale, reisbeskrywings, gedigte en toneelstukke te skryf en in te stuur, met die belofte dat daar betaal sal word vir die stukke wat gebruik word.⁴⁰⁸ 'n Verhale-wedstryd in 1919 was 'n mislukking, want al die inskrywings is aan iemand met "fijn smaak en 'n grondige kennis van letterkunde"

⁴⁰³Margriet van Laastelust, *Die Boerevrou*, Augustus 1921, pp. 3,4,41; Margriet van Laastelust, *Die Boerevrou*, September 1921, pp. 11,12,13; Margriet van Laastelust, *Die Boerevrou*, Oktober 1921, pp. 15,17,19; Margriet van Laastelust, *Die Boerevrou*, November 1921, pp. 19,21,23; Margriet van Laastelust, *Die Boerevrou*, Desember 1921, p. 62; Margriet van Laastelust, *Die Boerevrou*, Januarie 1922, pp. 37,39,41.

⁴⁰⁴Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Maart 1922, pp. 8,9,10,11.

⁴⁰⁵Redaksie, *Die Boerevrou*, April 1922, p. 2.

⁴⁰⁶ *Deur die droompoort*, *Die Boerevrou*, Julie 1922, pp. 10,11,12; *Deur die droompoort*, *Die Boerevrou*, Augustus 1922, pp. 9,10,11,12; *Deur die droompoort*, *Die Boerevrou*, September 1922, pp. 9,10,11,12; *Deur die droompoort*, *Die Boerevrou*, Oktober 1922, pp. 8,9,10; *Deur die droompoort*, *Die Boerevrou*, November 1922, pp. 21,23; *Deur die droompoort*, *Die Boerevrou*, Desember 1922, pp. 21,23; *Deur die droompoort*, *Die Boerevrou*, Januarie 1923, pp. 21,23; *Deur die droompoort*, *Die Boerevrou*, Februarie 1923, pp. 21,23; *Deur die droompoort*, *Die Boerevrou*, Maart 1923, pp. 41,43,45; *Deur die droompoort*, *Die Boerevrou*, April 1923, pp. 47,49,51.

⁴⁰⁷Ruilkolom, *Die Boerevrou*, Desember 1929, p. 59.

⁴⁰⁸Redaksie, *Die Boerevrou*, Augustus 1929, p. 2.

voorgelê en “sijn oordeel is dat geeneen van die stukke goed genoeg is om te druk nie.” Die redaksie het raad gegee oor hoe om iets boeiends te skryf en lesers aangemoedig om weer te probeer.⁴⁰⁹ Die kortverhaal-wedstryde wat *Die Boerevrou* in 1925/1926 en 1927 in samewerking met die Afrikaans-Hollandse Leesunie uitgeskryf het, was egter albei ‘n groot sukses. Daar is meer as honderd inskrywings vir elk van die wedstryde afsonderlik ontvang waarvan die beste drie telkens met kontantpryse beloon is en in die tydskrif gepubliseer is.⁴¹⁰

8. Boekresensies

Hoewel nie in elke uitgawe nie, was daar gereeld ‘n afdeling met boekresensies in *Die Boerevrou*. Dikwels is die boeke net aan die lesers bekend gestel en is dit nie geresenseer in die ware sin van die woord nie. Volgens Malherbe was die opvatting dat daar te min Afrikaanse leesstof beskikbaar was, ongegrond, aangesien sy elke maand stapels Afrikaanse boeke van uitgewers op haar lessenaar ontvang het.⁴¹¹

Die eerste ware *Boekbeoordeling*, soos dit toe genoem is, het in Mei 1919 verskyn. Dit was ‘n lang bespreking van mev. M.L. Rempel-Koopman se skryfwerk in die algemeen, en haar boek, *In het land van Piet Retief*, in die besonder. Daarna was daar in die meeste uitgawes ‘n rubriek wat boeke bespreek het. Van September 1921 af, is dit *Die Boerevrou se boekrak* of *Boekrak* genoem.⁴¹²

Die meeste boekbesprekings is waarskynlik deur Mabel Malherbe self gedoen aangesien sy die stigter van die Afrikaans-Hollandse Leesunie was. In Oktober 1921

⁴⁰⁹Redaksie, *Die Boerevrou*, September 1919, p. 2.

⁴¹⁰Boerevrou Kort-verhaal wedstryd, *Die Boerevrou*, Desember 1925, p. 18; Redaksie, *Die Boerevrou*, Januarie 1926, p. 2; Redaksie, *Die Boerevrou*, Maart 1926, pp. 2,53; Die Boerevrou se kortverhaalwedstryd, *Die Boerevrou*, Maart 1927, p. 50; Die Boerevrou se kort-verhaal-wedstryd, *Die Boerevrou*, Mei 1927, p. 23; Redaksie, *Die Boerevrou*, September 1927, pp. 2,3.

⁴¹¹Die Boerevrou se boekrak, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Junie 1930, pp. 8,9.

⁴¹²Die Boerevrou se boekrak, *Die Boerevrou*, September 1921, pp. 8,9.

en April 1922 is dit egter deur Eugène Marais behartig.⁴¹³ Ander persone wat enkele kere as resensente opgetree het, was E.C. Pienaar, J.H.L. Findley, Jan F.E. Celliers en M.S.B. Kritzinger.⁴¹⁴

Kritzinger, die latere bekende literêre kritikus en woordeboekskrywer, was in daardie stadium verbonde was aan die Transvaalse Uniwersiteitskollege. In Maart 1926 het hy *Ampie*, van Jochem van Bruggen, in 'n artikel beoordeel deur te bepaal waar die werk in die ontwikkeling van die Afrikaanse prosa inpas. Hy het verduidelik dat die meeste novelles, wat na die Anglo-Boereoorlog verskyn het, nie hoë kunswaarde gehad het nie, en die leser geleidelik begin walg het. Teen 1921 het skrywers dit gewaag om hul omringende werklikheid uit te beeld en die volksiel te vertolk. Hy bestempel *Ampie*, wat in 1924 al verskyn het, as die eerste roman in Afrikaans.⁴¹⁵ Hierna het Kritzinger nog 'n hele aantal kere die boekresensie-rubriek vir *Die Boerevrou* behartig⁴¹⁶ en ook artikels geskryf oor die plek van die vrou in die Afrikaanse letterkunde.⁴¹⁷

Uit hierdie rubriek kan bepaal word watter verskillende uitgewers in die eerste dertig jaar van die twintigste eeu Afrikaanse boeke uitgegee het. Die lys is verbasend lank:

- Central News Agency
- Danie Smal-Boekhandel
- Die Nasionale Pers, Beperk, Kaapstad
- Die Noordelike Drukkers Maatskappij, Bepk., Pretoria

⁴¹³Die Boerevrou se Boekerak, *Die Boerevrou*, Oktober 1921, p. 5; Afrikaanse Handwerk-boek II met oorspronklike patrone, *Die Boerevrou*, April 1922, p. 31.

⁴¹⁴Redaksie, *Die Boerevrou*, September 1925, pp. 2,4; Die Trekboere te St. Januario, Humpata, *Die Boerevrou*, Februarie 1923, pp. 4,5,6; Boekrak, *Die Boerevrou*, Maart 1923, p. 4.

⁴¹⁵'Ampie' deur Jochem van Bruggen, *Die Boerevrou*, Maart 1926, pp. 4,5.

⁴¹⁶Kyk byvoorbeeld: Boekrak, *Die Boerevrou*, Augustus 1926, p. 7; Boekrak, *Die Boerevrou*, Mei 1927, p. 6; Ons Boekrak, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, April 1930, pp. 5,6.

⁴¹⁷Die vrou in die letterkunde, *Die Boerevrou*, Maart 1929, pp. 25,27,44,48; Die vrou en ons letterkunde, *Die Boerevrou*, April 1929, pp. 10,11.

- Die Suidelike Agentskap, Stellenbosch
- Die Volksblad-drukkery, Bloemfontein
- J.H. de Bussy, Pretoria
- J.L. van Schaik, Bepk., Pretoria
- Juta en Ko. Bpk., Kaapstad
- Maskew Miller, Kaapstad
- Ons Vaderland, Pretoria
- Pro Ecclesia-Drukkerij, Stellenbosch
- Suid-Afrikaanse Boekwinkel, Pretoria
- The Religious Tract Society (het ook Afrikaanse boeke soos *Christie se orrel* uitgegee)
- Wellingtonse Ekonomiese Pers

Die lesers het met 'n wye verskeidenheid boeke in die boekresensie-rubriek kennis gemaak. Hier word net een voorbeeld van elke tipe gelys, maar daar is van al die soorte meer as een deur die jare bekend gestel of geresenseer:

- Ander tydskrifte soos *De Vrouw en haar huis* en *Die Koningsbode*
- Boeke vir die huishouding soos *Nuttige wenke*
- Geskiedenisboeke soos *Die geskiedenis van Suid-Afrika*, deur prof. S.F.N. Gie
- Boeke oor Godsdienst, soos *Die geskiedenis van Josef*, deur C.P. Hoogenhout en *Bybelse geskiedenis in Afrikaans* van H.A. Steyn
- Kinderboeke soos *Brolloks en Bittergal*, deur C.J. Langenhoven
- Letterkunde soos *Onder bevoorregte mense*, van Marie Linde
- Mediese boeke soos *Die menslike liggaam*, deur dr. C.F. Beyers
- Musiekbundels soos *Volksliedere versamel deur die Studente Werda en Afrikaanse Studentebond*

- Skoolboeke byvoorbeeld *Bloemlesing vir die Laerskool*, met J.C. Alers as redakteur
- Toneelstukke soos J.H.H. de Waal se *Die jonge skrywer*
- Vertalings soos *Die swart tulp* van Alexandre Dumas, vertaal uit Frans deur C.L. Leipoldt

Daar het 'n aansienlike hoeveelheid artikels en briewe in *Die Boerevrou* verskyn wat die stigting van leesunies of –kringe aanbeveel en aangemoedig het. Sylva Moerdyk (die vrou van die argitek, Gerard Moerdyk) het die stigting van leesunies op klein dorpie en op plase bepleit. Sy het voorgestel dat meisies en vrouens goeie boeke oor allerlei onderwerpe om die beurt voorlees terwyl die ander naaldwerk doen en dan hulle menings daaroor gee.⁴¹⁸ Malherbe het ook wenke gegee oor hoe om 'n leesunie te stig en wat om te lees, asook die lesers aangemoedig om daaraan deel te neem.⁴¹⁹ Uiteraard kan nie bepaal word hoeveel lesers verbonde was aan leesunies nie, maar in die lig van *Die Boerevrou* se sirkulasie en gewildheid, kan aangeneem word dat hierdie bydraes in die tydskrif 'n vormende invloed op lesers se leesgewoontes gehad het.

J.C. Smit het byvoorbeeld vertel dat sy deel was van 'n groep vrouens wat in 1924 op Uitenhage 'n leeskamer met 'n boekery van meer as 400 boeke gestig het, omdat die biblioteek op die dorp oorwegend Engels en onsimpatiek teenoor Afrikaans was.⁴²⁰ Verder was uitgewers soos J.L. van Schaik en die Nasionale Pers bereid om afslag te gee op aankope deur nuwe leeskringe. Dr. Van Bruggen was bereid om *Ampie* posvry aan leesunies te verkoop¹⁵⁸ en Sagmoedige Neelsie (Langenhoven) het self 'n bespreking van sy *Sonde met die bure* vir gebruik deur leesunies geskryf.⁴²¹

⁴¹⁸Tevredenheid, *Die Boerevrou*, Julie 1922, pp. 19,21.

⁴¹⁹Redaksie, *Die Boerevrou*, September 1925, pp. 2,4.

⁴²⁰'n Interessante brief omtrent 'n leeskamer, *Die Boerevrou*, Oktober 1925, p. 63.

⁴²¹Ons leesunies, *Die Boerevrou*, Desember 1925, p. 18.

9. Artikels en wedstryde ter bevordering van Afrikaans

Hoewel daar nooit amptelik 'n rubriek uitsluitlik oor Afrikaans in *Die Boerevrou* bestaan het nie, het soveel losstaande artikels, reekse en wedstryde ter bevordering van die taal deel uitgemaak van die meeste uitgawes, dat dit nie in 'n ontleding oor die staande inhoud van die tydskrif geïgnoreer kan word nie. Malherbe was later jare daarvan oortuig dat *Die Boerevrou* hiermee 'n belangrike en waardevolle rol gespeel het in wat sy die derde taalbeweging genoem het.⁴²²

Reg van die begin af het die tydskrif, onder Malherbe se oortuigende leiding, doelbewus die gebruik van Afrikaans deur lesers aangemoedig en gepoog om sover moontlik Engelse woorde tussen die Afrikaans te vermy.⁴²³ In Oktober 1919 is Afrikaanse onderwyseresse gevra om Afrikaanse leesstof, waaroor hulle dalk sou beskik, vir *Die Boerevrou* te stuur sodat dit vir ander onderwysers gepubliseer kon word, aangesien daar 'n tekort aan "goeie materiaal in Afrikaans" was. Liedjies wat toe reeds ontvang is, is in dieselfde uitgawe gedruk.⁴²⁴

Enkele artikels en briewe is wel in die beginjare nog in Nederlands geplaas,⁴²⁵ maar na Februarie 1922 het dit net in uiterste gevalle gebeur. 'n Nederlandse kortverhaal deur Top Naeff, *Rouwbeklag*, in Desember 1925 en drie reekse artikels in 1926, 1928 en 1929 is die enigste bydraes wat na 1922 nie in Afrikaans was nie.⁴²⁶ Hierdie beleid is met instemming deur die lesers ontvang. Skabloontjie het in 1921 geskryf dat sy Afrikaans eerder as "Hollands" as haar taal beskou en haar bes sou doen om

⁴²²K. Malherbe, *Die Boerevrou-boek*, p. 101.

⁴²³Vir die Kinders, *Die Boerevrou*, Julie 1922, pp. 41,43,44

⁴²⁴Iets vir onderwyseresse, *Die Boerevrou*, Oktober 1919, p. 20.

⁴²⁵Kyk byvoorbeeld: Verdwenen Modes door wijlen Mev. Rompel-Koopman, (Voor de eerste maal verschenen), *Die Boerevrou*, Februarie 1922, pp. 7,8.

⁴²⁶*Rouwbeklag*, *Die Boerevrou*, Augustus 1928, pp.11,12,13; Herinneringen van een Artillerie-Offisier majoor Th. Kroon, *Die Boerevrou*, Maart 1928 tot Mei 1929; De Parijsche Boulevards, *Die Boerevrou*, Januarie en Augustus 1926; Waarheid in de opvoeding, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Julie tot Oktober 1930.

dit te lees en te skryf.⁴²⁷ Mev. Emmie Erasmus het ook laat weet dat sy meer tuis voel in Afrikaans omdat dit haar spreektaal was en sy nie meer nodig gehad het om Nederlands te skryf soos vroeër nie.⁴²⁸

Vanaf Julie 1920 is die “w” uit die titel van die tydskrif weggelaat en teen Mei 1922 is die spelreëls van die Suid-Afrikaanse Akademie vir Taal, Lettere en Kuns gevolg.⁴²⁹ Hierna het die Redaksie die spelling in die lesersbriewe ook verbeter en het “ij” plek gemaak vir “y” in woorde soos *tyd*, *skryf* en *my*.

Artikels oor taal met die doel om lesers positief jeens die gebruik van Afrikaans te stem, het gereeld verskyn. As voorbeelde hiervan kan Rikie Postma se *‘n Taalstryd ses honderd jaar gelede* genoem word. Daarin het sy vertel van die herdenkingsfeeste wat in Italië in 1921 gehou is ter ere van die taalstryder Dante Alighieri, wat op 14 September 1321 oorlede is. Italiaans se teenstanders wou nie insien dat Latyn, soos Nederlands in Suid-Afrika, stadig en ongemerk ‘n vreemde element geword het waarin die mense nie meer hulleself kon wees of aan hul intiemste gevoelens op ‘n maklike en natuurlike manier kon uiting gee nie:

... maar die liefde van sij hart het Dante gegee aan die taal wat hij aan moedersknie geleer het: 'Die taal,' soos hij dit uitdruk in 'n vurige pleidooi vir die gebruik van die moedertaal, 'wat mij ouers praat, waarin ek mij eerste kinder vrindskappe gesluit het, waarin mij soveel vriendelike woorde toegevoeg is, en soveel liefde bewijs is, is mij gids en weldoener deur mij hele lewe.'⁴³⁰

⁴²⁷Om die koffietafel, *Die Boerevrou*, September 1921, p. 17.

⁴²⁸Om die koffietafel, *Die Boerevrou*, Januarie 1921, pp. 24,25.

⁴²⁹Redaksie, *Die Boerevrou*, Mei 1922, p. 2.

⁴³⁰‘n Taalstryd ses honderd jaar gelede, *Die Boerevrou*, September 1921, pp. 5,6.

Van G.R. von Wielligh het 'n reeks, *Wenke vir jong prosa-skrywers*, in tien afleweringe in 1921 verskyn. Dit het omvattende riglyne en raad aan voornemende skrywers gegee omdat die "... lus vir skrywe ontwaak het ..." in Afrikaans.⁴³¹ Baie maande het dit meer as twee bladsye in die tydskrif beslaan.⁴³²

Daar is ook gereeld nuus oor taalverwante sake aan die lesers oorgedra. In April 1923 is aangekondig dat die Saamwerk-Unie van Natalse Vereniginge se jaarlikse Afrikaanse Taaleksamens op 19 Oktober sou plaasvind.⁴³³ Later het lesers ook kennis geneem van 'n Afrikaanse Taal- en Kultuurkonferensie, onder beskerming van die Suid-Afrikaanse Akademie vir Taal, Lettere en Kuns, wat in Desember 1929 in Bloemfontein sou plaasvind.⁴³⁴ In April 1930 het hulle terugvoer gekry en gelees dat daar 300 afgevaardigdes by die volkskongres teenwoordig was en dat die Federasie van Afrikaanse Kultuurvereniginge daar tot stand gekom het.⁴³⁵ Die Prosa- en Poësiwedstryd, wat jaarliks deur die President Steyn-gedenkfonds georganiseer is, is ook elke jaar deur *Die Boerevrou* geadverteer.⁴³⁶

Teen 1926 was dit ongeveer vyftig jaar dat Afrikaans doelbewus geskryf is. In 1902 het die eerste Afrikaanse woordeboekie deur ds. S.J. du Toit verskyn en na 1920 is drie vertalende woordeboeke met Afrikaanse woorde in, uitgegee. In 1925, na Afrikaans as amptelike taal erken is, het die regering prof. J.J. Smith aangewys as die hoofsamsteller van 'n verklarende Afrikaanse woordeboek wat deur die Nasionale Pers uitgegee sou word.⁴³⁷ Daar was 'n behoefte aan 'n standaardwoordeboek wat

⁴³¹Wenke vir jong prosa-skrywers, *Die Boerevrou*, Maart 1921, pp. 3,4.

⁴³²Wenke vir jong prosa-skrywers, *Die Boerevrou*, Maart tot November 1921 en Januarie 1922.

⁴³³Wenke vir jong prosa-skrywers, *Die Boerevrou*, Maart tot November 1921 en Januarie 1922.

⁴³⁴Afrikaanse Taal- en Kultuurkonferensie, *Die Boerevrou*, Oktober 1929, p. 52.

⁴³⁵Handhaaf en bou, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, April 1930, pp. 47,48.

⁴³⁶Wedstryd vir die President Steyn-gedenkfonds, *Die Boerevrou*, April 1924, p. 45; Wedstryd, *Die Boerevrou*, Mei 1926, p. 37; President Steyn-Gedenkfonds, *Die Boerevrou*, Januarie 1927, p. 53.

⁴³⁷'n Afrikaanse woordeboek, *Die Boerevrou*, April 1926, p. 4.

alle Afrikaanse woorde en verklarings bevat en verder ook spreekwoorde en gesegdes.⁴³⁸

In April 1926 het J.J. Smith die lesers van *Die Boerevrou* versoek om deur die rubriek, *Om die Koffietafel*, te help met die insameling van “woorde in verband met die vrouewêreld.” Vir die volgende ses maande is daar vir elke maand ‘n prys van 10/- beloof vir die beste lys woorde⁴³⁹ en van Junie 1926 af het die Nasionale Pers elke maand die prys vir die beste lys betaal.⁴⁴⁰

Die lesers het dadelik aan die oproep gehoor gegee en die beoogde projek van ses maande het uiteindelik tien maande geduur. Malherbe moes later erken dat sy nie so groot medewerking verwag het toe daar met die woordelys begin is nie.⁴⁴¹ Die koffietafel-rubriek was gou te klein en ‘n nuwe afdeling, *Die Boerevrou se woordelys*, het lesers se ongeveer sestig ingestuurde lyste met woorde gehuisves. Mev. N.J.M. Breytenbach van Breyten het die eerste maand die prys gewen en sou teen die einde die leseres wees wat die meeste bruikbare woorde met mooi verduidelikings ingestuur het.⁴⁴²

Mnr. M.S.B. Kritzinger het elke maand kommentaar gelewer op die lyste se inhoud en het verduidelik hoe moeilik dit is om die spelling van woorde te bepaal wat tot dusver net in die gesproke taal bestaan het.⁴⁴³ Hy het ook vrae van lesers beantwoord. Klara wou weet of Afrikaanse woorde geskep moet word vir nuwe Engelse woorde wat deur die mode en ontwikkelings ontstaan het. Kritzinger was van mening dat dit goed is om daarna te streef mits die skepper presies verstaan wat met die Engels bedoel word en oor ‘n grondige kennis van die veld, waarin die woord

⁴³⁸ ‘n Afrikaanse woordeboek, *Die Boerevrou*, April 1926, p. 4.

⁴³⁹ Redaksie, *Die Boerevrou*, April 1926, p. 2.

⁴⁴⁰ *Die Boerevrou*, Junie 1926, p. 2.

⁴⁴¹ Redaksie, *Die Boerevrou*, Augustus 1926, p. 2.

⁴⁴² *Die Boerevrou se woordelys*, *Die Boerevrou*, Mei 1926, pp. 4-6.

⁴⁴³ *Die Boerevrou se woordelys*, *Die Boerevrou*, Junie 1926, pp. 4-6.

gebruik word, beskik. Hy het selfs 'n paar vertalings gewaag en enigeen genooi om hom reg te help waar hulle dink hy misgetas het.⁴⁴⁴ Op die vraag of daar woorde uit Swarttale in die woordeboek opgeneem moet word, het hy geantwoord dat daar 'n aantal woorde bestaan het wat deur die taalkenners as leengoedere erken is. Daar moes egter gewaak word teen die gebruik van woorde waarvoor daar Afrikaanse woorde bestaan het.⁴⁴⁵

Neulpotjie het in Julie 1926 laat weet dat sy in *Die Burger* gelees het dat Langenhoven in sy rubriek, *Langs stille waters*, met groot waardering van *Die Boerevrou* se lys gepraat het.⁴⁴⁶ Mej. Nettie Morkel, min wetende dat sy ook een slag die prys sou wen,⁴⁴⁷ was bekommerd dat nie baie van die woorde op haar lys bruikbaar sou wees nie, maar dat sy ook wou help om die woordeboek 'n sukses te maak.⁴⁴⁸

Teen Desember 1926 het Kritzinger die lesers bedank en hul daarvan verseker dat die lys wat uit *Die Boerevrou*-lyste saamgestel is, baie woorde bevat het wat andersins nooit in die woordeboek opgeneem sou wees nie.⁴⁴⁹ Van die mooiste Afrikaanse woorde wat deur die lesers se toedoen in die woordeboek beland het, is *beslag* ('n dun, loperige deeg), *oes* (swak of sleg), *windbol* (grootprater),⁴⁵⁰ *melkflappe* (deeg in melk gekook), *pekelbalie* (vleisvat) en *kardoesie* (papiersakkie).⁴⁵¹ Die laaste lys is in Januarie 1927 aan Smith gestuur en daarmee het die projek ten einde geloop.⁴⁵²

⁴⁴⁴Die Boerevrou se woordelys, *Die Boerevrou*, November 1926, pp. 4-6.

⁴⁴⁵Moet Kafferwoorde in die Groot Woordeboek opgeneem word?, *Die Boerevrou*, November 1926, p. 5.

⁴⁴⁶Die Boerevrou se woordelys, *Die Boerevrou*, Julie 1926, pp. 5,6.

⁴⁴⁷Die Boerevrou se woordelys, *Die Boerevrou*, Oktober 1926, pp. 4-6.

⁴⁴⁸Die Boerevrou se woordelys, *Die Boerevrou*, Augustus 1926, pp. 4-6.

⁴⁴⁹Die Boerevrou se woordelys, *Die Boerevrou*, Desember 1926, pp. 8,63.

⁴⁵⁰Die Boerevrou se woordelys, *Die Boerevrou*, Oktober 1926, pp. 4-6.

⁴⁵¹Die Boerevrou se woordelys, *Die Boerevrou*, Julie 1926, pp. 5,6.

⁴⁵²Redaksie, *Die Boerevrou*, Januarie 1927, p. 2.

In Januarie 1928 het 'n kortverhaal, *Die bruilof*, verskyn. Volgens die redaksie is die storie geskryf om al die ouderwetse woorde wat in *Die Boerevrou* se woordelys voorgekom het, te gebruik.⁴⁵³ Malherbe maak melding van hierdie verhaal in *Die Boerevrou-boek* ook. Sy het, soos van die ander eertydse medewerkers, vermoed dat die skrywer van *Die Bruilof*, die toe reeds oorlede, Anna Carinus-Holzhausen was, aangesien haar skryftrant en grondige taalkennis onmiskenbaar was.⁴⁵⁴

Die Boerevrou se bydrae tot die “derde taalbeweging” is hierna weer op die ou resep voortgesit. Inligting oor taalaangeleenthede⁴⁵⁵ en riglyne oor hoe om te skryf het weer op 'n gereelde basis verskyn.⁴⁵⁶ Malherbe het lesers steeds aangemoedig om in Afrikaans te skryf en kon trots sê dat 'n bekende Afrikaanse skrywer op 'n dag van mening was dat sommige koffietafelbriewe in *Die Boerevrou*, “onder die mooiste juweeltjies van ons Letterkunde” getel kan word.⁴⁵⁷

Dit is duidelik dat die bevordering van Afrikaans in *Die Boerevrou* nie net 'n aanblaas van taalnasionalisme deur die redaksie was nie. Die lesers het aktief deelgeneem aan 'n interaktiewe proses wat tot die ontwikkeling van Afrikaans as skryftaal bygedra het.

In Desember 1926 het lesers gehoor dat die spellingkommissie van die Suid-Afrikaanse Akademie vir Taal, Lettere en Kuns aan die einde van September daardie jaar besluit het dat die spelreëls radikaal verander moet word. Malherbe het definitief standpunt ingeneem teen hierdie voorgestelde veranderinge en gemaak dat die meeste mense kort vantevore vir die taalsaak gewen is en gevolglik nie weer vervreem moes word nie. Nuwe spelreëls sou ook die aanleer van Afrikaans deur

⁴⁵³Die bruilof, *Die Boerevrou*, Januarie 1928, pp. 11,12,13.

⁴⁵⁴K. Malherbe, *Die Boerevrou-boek*, p. 101.

⁴⁵⁵Die horison, *Die Boerevrou*, Junie 1927, p. 6.

⁴⁵⁶Hieroor en daaroor, *Die Boerevrou*, Februarie 1927, pp. 7,8.

⁴⁵⁷Redaksie, *Die Boerevrou*, Oktober 1927, p. 2.

Engelsprekendes bemoeilik. Sy het wel onderneem om deur middel van die tydskrif te help om die Afrikaanse spelling meer bruikbaar te maak.⁴⁵⁸

Van die laaste artikels oor Afrikaans het in 1929 verskyn. Dit was twee lang en insiggewende artikels deur Kritzinger oor die vrou se plek in die Afrikaanse letterkunde. Daarin het hy voorspel dat die vrou in die toekoms nog belangrike bydraes tot die letterkunde sou lewer.⁴⁵⁹

10. Rubrieke, artikels en foto's wat lesers moes inlig

Gereelde leesstof in *Die Boerevrou* wat ophef en inlig, kon nie oorgesien word met die ontleding van die gereelde materiaal in die tydskrif nie. 'n Tydskrif het, soos 'n koerant, die funksie om sy lesers bloot te stel aan gebeure, ontwikkelings en idees buite hulle direkte ervaringswêreld. *Die Boerevrou* het die Afrikanervrou in die gemak en veiligheid van haar eie huis aan die snel ontwikkelende en veranderende twintigste eeu bekend gestel. Lesers kon deur die redakteursbrief, briewekolom en advertensies kennis maak met nuwe idees en ander denkrigtings as hul eie. Verder is daar gereeld foto's en artikels gepubliseer, wat tot die verruiming en opheffing van die Afrikanervrou gelei het. Al die bydraes, wat aan hierdie beskrywing voldoen, kon egter onmoontlik deel uitmaak van een enkele rubriek.

Voorbeelde van stof wat inlig en die horisonne verbreed, is die gereelde foto's wat in die tydskrif verskyn het. Sommige is met verlof uit ander publikasies oorgeneem, byvoorbeeld foto's en 'n beskrywing van die Saharawoestyn met "vriendelike toestemming" van die *Suid-Afrikaanse Spoorwegblad*.⁴⁶⁰ In 1923 is lesers gevra om interessante portrette van mooi streke in die land of van historiese waarde aan die

⁴⁵⁸Kry ons nuwe spelreëls?, *Die Boerevrou*, Desember 1926, pp. 6,59.

⁴⁵⁹Die vrou in die letterkunde, *Die Boerevrou*, Maart 1929, pp. 25,27,44,48; Die vrou en ons letterkunde, *Die Boerevrou*, April 1929, pp. 10,11.

⁴⁶⁰Die Sahara, *Die Boerevrou*, Junie 1929, pp. 4-6.

tydskrif te leen sodat dit afgedruk kon word.⁴⁶¹ Foto's wat van lesers ontvang is, was onder meer die natuurfoto's van Suid-Afrika, wat gereeld deur dr. Pole Evans gestuur is.⁴⁶² Baie foto's, soos dié wat mej. A.C. Greyling uit Wes-Kenia gestuur het, het die lewenswyse van die lesers uit verskille dele van die land, of selfs buite die landsgrense uitgebeeld.⁴⁶³ Daar het ook dikwels foto's in *Die Boerevrou* verskyn sonder enige aanduiding van wie dit ingestuur het, maar dit was definitief nie minder interessant vir die lesers nie. Van 'n lugfoto van New York tot die Goewerneurshuis in Pretoria,⁴⁶⁴ het aan die lesers die wye buitewêreld vertoon. Foto's van die ou fort in Grahamstad, 'n waterval naby Oudtshoorn, die Brandvleimeer by Worcester, 'n straat in Potchefstroom en die hawe in Kaapstad, is nog voorbeelde hiervan.⁴⁶⁵ In die uitgawe van Desember 1922 het daar drie foto's van ou Pretoria verskyn. Volgens die redaksie was die een van Kerkplein verreweg die oudste foto wat van die plein bestaan. Dit wys nog die ou Voortrekkerkerk wat in 1884 deur die Herdenkingskerk, wat die Vryheidsoorlog van 1881 herdenk het, vervang is.⁴⁶⁶ Hierdie foto's is 'n sonderlinge vonds vir enige student in kultuurgeskiedenis.

Dit blyk dat die plasing van mededelings van nuwe uitvindings of opbouende gedagtes problematies was en daarom is dit dikwels losstaande tussen die ander leesstof gedruk.⁴⁶⁷ Daar was wel deur die jare vier pogings om hierdie soort mededelings saam in een rubriek te groepeer, wat telkens misluk het. Dit was waarskynlik omdat die redaksie nooit vooraf kon bepaal wat die aard en hoeveelheid van hierdie tipe stof sou wees nie.

⁴⁶¹Redaksie, *Die Boerevrou*, Augustus 1923, p. 2.

⁴⁶²Kyk byvoorbeeld: *Die Boerevrou*, April en Mei 1926.

⁴⁶³*Die Boerevrou*, Oktober 1921, p. 12.

⁴⁶⁴*Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Julie 1931, p. 33; *Die Boerevrou*, Februarie 1926, p. 19.

⁴⁶⁵*Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, April 1930, p. 19; *Die Boerevrou*, November 1927, p. 8; *Die Boerevrou*, Januarie 1929, pp. 6,7; *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, September 1931, p. 9; *Die Boerevrou*, Junie 1929, p. 24.

⁴⁶⁶*Die Boerevrou*, Desember 1922, p. 1.

⁴⁶⁷Kyk byvoorbeeld: *Gedagtes*, *Die Boerevrou*, Junie 1921, p. 15; K.O.A. deur die pos, *Die Boerevrou*, Julie 1925, p. 37.

Onbeduidende dingetjies, wat van Februarie tot Mei 1921 verskyn het, is deur mej. E.A. Woods behartig. Hoewel dit ook algemeen interessante brokkies inligting bevat het, het dit hoofsaaklik huishoudelike wenke en uitvindings bespreek.⁴⁶⁸ *Brokkies van alles, en uit ander lande* het net eenmaal in 1925 verskyn en is die volgende maand vervang met *Die wêreldspieël*, wat vyf uitgawes beleef het. Dit lyk asof die redaksie van *Die Boerevrou* self verantwoordelik was vir hierdie twee rubrieke. In *Brokkies van alles, en uit ander lande* is onder meer berig dat kouse met helder kleure en patrone hoogmode in Londen was, dat daar mense in Switserland was wat op die sneeu tennis gespeel het en dat president Kruger se woonhuis in Pretoria, toe die Hospitaal van die Bond van Afrikaanse Moeders, deur die regering gekoop is. Daar is beplan om die woonhuis te restoureer en te meubileer soos dit tydens die President se leeftyd daaruit gesien het en dit in 'n museum te omskep.⁴⁶⁹

In *Die wêreldspieël* kon lesers daarvan kennis neem dat 'n nuwe motorfietsklub in Pietersburg 'n wedren van 100 myl gehou het, dat sewe van die nege deelnemers klaargemaak het en dat die wenner 'n jong meisie van veertien jaar oud was.⁴⁷⁰ Ander wetenskaplike was dat 'n nuwe visspesie in Amerika ontdek is, dat die vrouens van Turkye ook nou toegelaat word om onderwys te ontvang en dat 'n windmeule, die aerodynamo, in Duitsland ontwikkel is om elektrisiteit op te wek omdat Duitsland sy kolemyne na die oorlog verloor het.⁴⁷¹

Die ander twee rubrieke wat die opheffing van die vrou ten doel gehad het, was *Hieroor en daaroor* deur Boerseun⁴⁷² en *Praatjies verkoop deur M.E.R.*⁴⁷³ Albei hierdie rubrieke was meer gemik op die emosionele en sielontwikkeling van die vrou as wat

⁴⁶⁸Onbeduidende dingetjies, *Die Boerevrou*, Februarie tot Mei 1921.

⁴⁶⁹*Brokkies van alles, en uit ander lande*, *Die Boerevrou*, Maart 1925, pp. 35,39.

⁴⁷⁰*Die wêreldspieël*, *Die Boerevrou*, Augustus 1925, pp. 12,13.

⁴⁷¹*Die wêreldspieël*, *Die Boerevrou*, September 1925, pp. 15,17; *Die wêreldspieël*, *Die Boerevrou*, Mei 1925, p. 10.

⁴⁷²*Hieroor en daaroor*, *Die Boerevrou*, November 1926 tot Desember 1927.

⁴⁷³*Praatjies verkoop deur M.E.R.*, *Die Boerevrou*, Januarie 1927, Maart, April, September en November 1929, Julie 1930.

Die wêreldspieël was, maar het tog interessante brokkies inligting ook bevat. Boerseun het die lesers geleer hoe om notules by vergaderings te hou, voorlesings te doen, formele briewe te skryf en nuusberigte vir die pers te skryf.⁴⁷⁴

M.E.R. het lesers vertel van 'n Kafeteria, 'n nuwe soort kafee waarin jy jouself kan bedien. Sy het een in Eloffstraat in Johannesburg besoek en dit was glo "baie oulik en skoon."⁴⁷⁵ Sy was ook van mening dat mans nie net altyd agter 'n verskoning skuil as hulle beweer dat hulle nie die regte gereedskap het om iets vir die vrou te doen nie, want sy het self ervaar dat werk tog vinniger en makliker geskied as 'n mens die regte gereedskap het.⁴⁷⁶ En dan het sy ook iets te vertelle gehad oor prinses Juliana van Nederland. Die prinses is universiteit toe en is geensins anders as die ander studente behandel nie. Sy het die studentelewe baie geniet en toe iemand 'n aanmerking oor haar fris bene gemaak het, was die persoon baie verleë toe hy uit haar antwoord aflei wie sy is: "Ja, maar op hierdie bene rus die hele huis van Oranje."⁴⁷⁷

As daar na hierdie tipe bydraes in *Die Boerevrou* gekyk word, is dit duidelik dat die lesers goed op hoogte van nuwe uitvindings moes gewees het en dat hulle baie stof, wat selfstandige denke kon bevorder, tot hulle beskikking gehad het. Hulle het byvoorbeeld al in 1927 geweet dat 'n Skot, mnr. Baird, 'n toestel ontwikkel het wat dit moontlik maak om dinge, wat duisende myle ver is, te sien beweeg. Beelde is oorgesit in klanke wat dan deur die draadloos versend is en dan weer deur 'n ontvangtoestel in beelde verander kon word.⁴⁷⁸

⁴⁷⁴Hieroor en daaroor, *Die Boerevrou*, Oktober 1927, pp. 17,35; Hieroor en daaroor, *Die Boerevrou*, November 1927, p. 13.

⁴⁷⁵Praatjies verkoop deur M.E.R., *Die Boerevrou*, November 1929, pp. 19,21.

⁴⁷⁶Praatjies verkoop deur M.E.R., *Die Boerevrou*, Maart 1929, pp. 13,15,17.

⁴⁷⁷Praatjies verkoop deur M.E.R., *Die Boerevrou*, Maart 1929, pp. 13,15,17.

⁴⁷⁸Televiesie, *Die Boerevrou*, Oktober 1927, p. 4.

11. Vroueverenigings

In die verligting van veral verarmde stedelike Afrikaners se nood het welsynsorganisasies in die jare twintig 'n al hoe belangriker rol begin speel. Afrikanervroue uit die middelklas het in groot getalle aktief by organisasies soos die Suid-Afrikaanse Vrouefederasie (SAVF), betrokke geraak.⁴⁷⁹ Uit verskeie rubrieke, briewe en artikels in *Die Boerevrou* is dit duidelik dat die betekenis van hierdie organisasies in die lewe van hul lede tweeledig was. Aan die een kant was die hoofdoel daarvan noodleniging en opheffing, wat 'n gevoel van eiewaarde by die hardwerkende vrouens gewek het. Aan die ander kant het die gemeenskaplike werk in die verenigings geleentheid tot sosialisering en ontspanning gebied. Hierdie twee aspekte loop soos 'n goue draad deur al die bydraes van en oor vroueverenigings in *Die Boerevrou*.

In die heel eerste uitgawe van die tydskrif is die oprigting van 'n Boerevroubond in die vooruitsig gestel. Die doel daarvan was om 'n vriendekring tussen Afrikaanse vrouens te stig waardeur liefdadigheidswerk en tuisverdienste aangemoedig kon word. Dit sou nie 'n vereniging in die ware sin van die woord, met takke en vergaderings wees nie, maar in werklikheid net 'n advieskolom in *Die Boerevrou*.⁴⁸⁰

In die volgende uitgawe is voorgestel dat vrouens wat op die dorp woon, ruskamers kan inrig en teen betaling beskikbaar stel vir die gebruik deur ander lede van die bond, wat op plase in die omgewing woon en vir 'n dag dorp toe moet gaan vir inkopies en ander besigheid. So 'n kamer moes netjes, maar eenvoudig gemeubileer wees met 'n rusbank, 'n kinderbedjie, 'n paar gemaklike stoele, 'n wastafel, spieël en teetafel.⁴⁸¹

⁴⁷⁹H. Giliomee, *Die Afrikaners: 'n Biografie*, p. 293.

⁴⁸⁰Die Boerevrou Bond, *Die Boerevrou*, Maart 1919, p. 5.

⁴⁸¹Die Boerevrou Bond, *Die Boerevrou*, April 1919, p. 5.

Die plan van 'n bond vir Afrikaanse vrouens is dadelik positief ontvang en briewe oor die onderwerp lig die lesers se behoefte aan verbondenheid met mekaar duidelik uit. In Julie 1919 het mev. A.J. in 'n waarderende brief oor die aangeleentheid selfs voorgestel dat die lede van die bond 'n spesiale knopie op hul bors moet dra om maklik in 'n dorp deur mekaar uitgeken te word. Haar motivering was dat 'n mens op 'n vreemde dorp maklik verlore en verward kon voel.⁴⁸²

Mev. M.B. en Voortrekkers-dogter was ook albei van mening dat die stigting van 'n bond, die inrigting van ruskamers op dorpe en die dra van 'n teken, 'n uitstekende idee was.⁴⁸³ Laasgenoemde het selfs voorgestel dat die lede van die bond verenigings stig waar hulle in groepe maandeliks kon bymekaar kom om saam te kuier en te werk.⁴⁸⁴ Die redaksie was van voorneme om almal, wat deel van die bond wou wees, se name in 'n lys in die tydskrif te publiseer.⁴⁸⁵

Teen Oktober 1925 het *Die Boerevrou* afgewyk van die oorspronklike plan om 'n bond te stig sonder takke en vergaderings en 'n struktuur met takke, distriks- en wyksbesture en 'n sentrale raad, wat elke drie jaar bymekaar moes kom, is voorgestel.⁴⁸⁶ Na aanleiding van twee artikels deur mev. S. van H. Tulleken⁴⁸⁷ en 'n aantal lesersbriewe in 1924 en 1925 oor die moontlikheid van lonende tuisnywerhede vir die Afrikaanse vrou, is daar besluit om die regering saam met die vroue-organisasies, die Vroue-afdeling van die Landbouvereniging en die Huisvlyt

⁴⁸²Die Boerevrou-Bond, *Die Boerevrou*, Julie 1919, p. 5.

⁴⁸³Briewe van lesers, *Die Boerevrou*, Oktober 1919, p. 5.

⁴⁸⁴Die Boerevrou-Bond, *Die Boerevrou*, Augustus 1919, p. 5.

⁴⁸⁵Die Boerevrou-Bond, *Die Boerevrou*, Julie 1919, p. 5.

⁴⁸⁶Die Boerevroubond, *Die Boerevrou*, Oktober 1925, pp. 51,53,55,57,59,61.

⁴⁸⁷Boerdery: sy voor- en nadeel. Hoe 'n vrou haar man kan help, *Die Boerevrou*, Augustus 1923, pp. 44,45; Hoe die vrou haarself kan help, *Die Boerevrou* Februarie 1925, pp. 6,7.

Vereniging van Transvaal te nader en steun te vra vir die stigting van kantore in elke provinsie.⁴⁸⁸

In Desember 1925 is daar egter berig dat die Vrouetak van die Transvaalse Landbou Unie *Die Boerevrou* versoek het om nie 'n Boerevroubond te stig nie, daar dit na hulle mening verdeeldheid sou veroorsaak. Takke van die Oranje Vroue Vereniging (OVV) en die Afrikaanse Christelike Vrouevereniging (ACVV) het ook gemeen dat die werk van die voorgestelde bond eerder deur die vroue-organisasies se takke gedoen kon word. *Die Boerevrou* was bereid om gehoor te gee aan die versoek en het die vertroue uitgespreek dat die werk steeds gedoen sou word.⁴⁸⁹

Dit blyk dat van die genoemde voorstelle en planne wel tot uitvoer gekom het, want 'n lid van die Boerevrouvereniging in Clanville het in 1926 laat weet dat hulle 'n groep vrouens is wat een maal per maand bymekaar kom en gedeelde belange bespreek, bakkompeties hou en selfs 'n kamer het in die "Kerkhuis" (vermoedelik die pastorie) op die dorp waar hul produkte verkoop word.⁴⁹⁰ Die Dames van Langberg het ook in 1927 'n brief geskryf waarin hulle vertel het dat hulle 'n groep gevorm het wat belang gestel het om vrugte in te lê en konfyt te kook en dit dan uit te voer. Hulle het gesamentlik vir mev. Sewly Uys geborg om mev. Jeanette Slade se kursus te doen en na voltooiing daarvan, sou sy demonstrasies in Postmasburg, Kuruman, Olifantshoek, Deben, Dingle en Dikepping hou.⁴⁹¹

In April 1931 was daar egter weer 'n leser wat die stigting van 'n bond deur die tydskrif bepleit het en Malherbe het gevra wat die ander lesers daarvan dink.⁴⁹² Mev.

⁴⁸⁸Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Oktober 1924, pp. 37,39; 'n Interessante brief, *Die Boerevrou*, Desember 1924, p. 55; Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, April 1925, pp. 9-11; Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Mei 1925, pp. 19,21,23; Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Julie 1925, pp. 6-9,56.

⁴⁸⁹Afrikaanse Boerevrou-Bond, *Die Boerevrou*, Maart 1925, pp. 4,5.

⁴⁹⁰Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Desember 1925, p. 7; Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Maart 1926, pp. 11,13,15,43.

⁴⁹¹Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Oktober 1926, pp. 15-19.

⁴⁹²*Die Boerevrou*, Maart 1927, p. 49.

Cecilia Roos het laat weet dat baie vrugte jaarliks in hulle distrik verlore gaan terwyl die aanvraag na gekristaliseerde vrugte, droë vrugte en konfyt hoog is. Sy was oortuig daarvan dat 'n bond nodig was om oor die verspreiding van produkte toesig te hou.⁴⁹³ Die einde van *Die Boerevrou* het egter kort hierna aangebreek en die stigting van 'n Boerevroubond het nooit 'n realiteit geword nie.⁴⁹⁴ Tog het die saamdink en saampraat oor die onderwerp iets tot gevolg gehad wat baie naby aan die oorspronklike plan van die tydskrif was, naamlik om die Afrikaanse vrou op ekonomiese, opvoedkundige en maatskaplike gebied aan te moedig, te ondersteun en verbonde aan ander, soos syself, te laat voel.

Die Boerevrou sou tot aan die einde van haar bestaan intens belangstel en meeleeft in die doen en late van verskeie ander vroue-organisasies, bo en behalwe die bond wat sy probeer stig het. Dit was 'n algemene gebruik aan die einde van die negentiende en begin van die twintigste eeu dat tydskrite en koerante as mondstuk van organisasies en verenigings dien sonder dat hulle met dié doel gestig is of uitsluitlik dié funksie verrig het. Dit het organisasies van 'n netwerk voorsien om hul doelstellings te versprei en uitgewers van publikasies het gehoop om daardeur hul sirkulasie te verhoog. Mabel Malherbe was vanaf 1904, die stigtingsjaar van die SAVF, 'n lid van dié organisasie en was teen 1921 die eienares van 'n suksesvolle vrouetydskrif. Gevolglik blyk die gebruik van *Die Boerevrou* as mondstuk vir die SAVF 'n logiese keuse te wees.

Vanaf Februarie 1921 is daar elke maand minstens een bladsy, en van Januarie 1924 twee bladsye, in die tydskrif vir gebruik deur die SAVF afgestaan.⁴⁹⁵ Alle amptelike kennisgewings van die Federasie aan sy takke het van toe af deur middel van die nuuskolom in *Die Boerevrou* geskied. Vir die volgende elf jaar kon die takke verslag

⁴⁹³Om die Koffietafel, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, April 1931, pp. 35-37.

⁴⁹⁴Om die Koffietafel, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Junie 1931, pp. 32-36.

⁴⁹⁵Suidafrikaanse Vroue-Federasie, *Die Boerevrou*, Februarie 1921, p. 43; Suid Afrikaanse Vroue-Federasie, *Die Boerevrou*, Januarie 1924, pp. 55,56.

doen van hul werksaamhede, kennisgewings en terugvoer kry oor die jaarlikse kongresse. Hulle is aangemoedig om die Federasie se inrigtings te ondersteun en van bydraes te voorsien.⁴⁹⁶ Die takke moes op die tydskrif inteken en het selfs later afslag op die verkoopprys gekry as daar vir meer as tien eksemplare ingeteken is.⁴⁹⁷

In 1925 is voorstelle vir 'n titelblok vir die kolom gevra en 'n prys van £5 is beloof vir die beste tekening wat ontvang word.⁴⁹⁸ Die Volksrust-tak het toe alreeds 5/- vir hierdie doel bygedra.⁴⁹⁹ 'n Ontwerp van Erich Mayer is uiteindelik aanvaar en die Germistonse tak het dadelik hul waardering vir die mooi, nuwe titelblok uitgespreek.⁵⁰⁰

Uit hierdie gereelde afdeling in *Die Boerevrou* kon verneem word dat die Federasie se amptelike kleure groen en geel was en dat die suiderkruis, soos vandag steeds, hul kenteken was. Die SAVF, die ACVV en die OVV het almal dieselfde gesang as amptelike lied gebruik, waarvan die woorde en bladmusiek verskeie kere in *Die Boerevrou* gedruk is.⁵⁰¹

In 1921 het die takke van die organisasie reeds 37 getel en die ledetal het binne die bestek van een jaar van 2 010 tot 2 255 aangegroei.⁵⁰² Hierdie afdeling in *Die Boerevrou* lees soos die geskiedenis van die SAVF tussen 1921 en 1931 en behoort nie geïgnoreer te word as 'n omvattende werk oor die organisasie geskryf word nie.

⁴⁹⁶Suidafrikaanse Vroue-Federasie, *Die Boerevrou*, Februarie 1921, p. 43; Suid Afrikaanse Vroue-Federasie, *Die Boerevrou*, Januarie 1924, pp. 55,56.

⁴⁹⁷Suidafrikaanse Vroue-Federasie, *Die Boerevrou*, Maart 1921, p. 44.

⁴⁹⁸S.A. Vroue Federasie, *Die Boerevrou*, Mei 1925, pp. 14-16.

⁴⁹⁹Suidafrikaanse Vroue Federasie, *Die Boerevrou*, Junie 1923, p. 55.

⁵⁰⁰Suid-Afrikaanse Vroue-Federasie, *Die Boerevrou*, Junie 1927, pp. 54-56; Suid-Afrikaanse Vroue-federasie, *Die Boerevrou*, Julie 1927, pp. 55,56.

⁵⁰¹Suidafrikaanse Vroue-Federasie, *Die Boerevrou*, Februarie 1922, p. 48; Suid-Afrikaanse Vroue-Federasie, *Die Boerevrou*, Junie 1927. pp. 54-56; S.A. Vroue Federasie, *Die Boerevrou*, Mei 1926, pp. 50,51.

⁵⁰²Suid-Afrikaanse Vroue-Federasie, *Die Boerevrou*, Maart 1921, p. 44.

Die name van nuwe takke is byna elke maand aangegee en die takke is welkom geheet. Die stigtingsgeskiedenis van die SAVF is verskeie kere in *Die Boerevrou* verhaal⁵⁰³ en die lief en leed van die lede is ook in hierdie kolom gedeel. Daar kon gelees word van bekendes, soos mev. Sannie Buhmann, die voorsitter van die Ermelo-tak, se afsterwe en die president van die organisasie, mev. Broers, se silwerbruilof.⁵⁰⁴

Uiteindelik sou Boerevrou-lesers nuus kry van altesaam 74 SAVF-takke. Stede, soos Pretoria en Johannesburg, het meer as een tak gehad en soms het klein dorpies, soos Kinross en Kriel, saam 'n tak gevorm. Daar was ook vyf takke van die SAVF in Brits Oos-Afrika.⁵⁰⁵ Teen die einde van 1931 het die volgende takke in Suid-Afrika bestaan:

- Alberton	- Hartebeestfontein	- Potchefstroom
- Amersfoort	- Heidelberg	- Potgietersrus
- Barberton	- Hendrina	- Premiermyn
- Belfast	- Jeppesfontein	- Pretoria
- Bethal	- Johannesburg	- Pretoria-Noord
- Bloemhof	(Sentrale Rand)	- Rustenburg
- Boksburg	- Johannesburg	- Sabie
- Brakpan	(Oos)	- Schoonspruit
- Brits	- Kinross-Kriel	- Selonsrivier
- Bultfontein	- Kliprivier	- Skaapkraal
- Carolina	- Krugersdorp	- Skeerpoort
- Charl Celliers	- Lichtenburg	- Snymansbult
- Chrissiesmeer	- Lydenburg	- Staderton
- Christiana	- Machadodorp	- Swartruggens
- Daspoort	- Melville	- Trichard
- Davel	- Middelburg	- Turffontein
- Dullstroom	- Modderfontein	- Van Wyksvlei
- Eendracht	- Moot	- Ventersdorp
- Eloffsdal	- Morgenzon	- Vereeniging
(Pretoria)	- Muldersdrift	- Volksrus
- Erasmus	- Ngemani	- Wakkerstroom
- Ermelo	- Nuskotland	- Waterval Boven
- Fordsburg	- Newlands	- Witbank
- Germiston	- Nooitgedacht	- Zeerust
- Greylingstad	- Pietersburg	

⁵⁰³Suidafrikaanse Vroue Federasie, *Die Boerevrou*, Julie 1921, pp. 47,48; Suid Afrikaanse Vroue Federasie, *Die Boerevrou*, April 1924, pp. 5-7, 49.

⁵⁰⁴S.A. Vroue-Federasie, *Die Boerevrou*, November 1926, pp. 47,48; Suid-Afrikaanse Vroue Federasie, *Die Boerevrou*, Julie 1924, pp. 55,56.

⁵⁰⁵Suid-Afrikaanse Vroue-Federasie, *Die Boerevrou*, Desember 1926, pp. 61-63.

Figuur 35: Afgevaardigdes by die SAVF-kongres van 1921 in Pietersburg.

Uit: Suidafrikaanse Vroue-Federasie, *Die Boerevrou*, April 1921, p. 44.

Die jaarlikse kongres het elke jaar op 'n ander dorp plaasgevind en was gedurende die twee feesjare, 1924 en 1929 met die 20ste en 25ste verjaardag van die SAVF, in Pretoria. Besoeke aan al die Federasie se inrigtings in Pretoria en die Transvaalse Uniwersiteitskollege en 'n onthaal deur die burgemeester van Pretoria by die Fonteine-kiosk het deel van die 1929-kongres en verjaardagvieringe uitgemaak.⁵⁰⁶

Uit die takverslae en terugvoer oor kongresbesluite kan 'n goeie idee gevorm word van die SAVF se werksaamhede. Met die belasting en ander bydraes wat deur die takke aan die hoofbestuur oorbetal moes word, is die amptelike inrigtings van die Federasie onderhou:⁵⁰⁷

- Die Oudetehuis op Krugersdorp
- Die Leprose-gestig
- Die Huishoudskool in Pretoria
- Die Langlaagte Kindertehuis
- Die Bond van Afrikaanse Moeders se opleidingskool vir vroedvroue
- Die Armstrong-Berning Reddinghuis vir ongehude moeders

⁵⁰⁶Suid-Afrikaanse Vroue-Federasie, *Die Boerevrou*, Maart 1929, pp. 47,48.

⁵⁰⁷Suidafrikaanse Vroue-Federasie, *Die Boerevrou*, Februarie 1921, p. 43.

Die Federasie het ook sitting op die bestuur van die volgende organisasies gehad en hulle finansiëel ondersteun:⁵⁰⁸

- Die Zuid-Afrikaanse Hospitaal
- Die Industriële Skool op Standerton
- Die Kruger-Monument-Kommissie
- Die Gesondheidsraad van die Unie

Verder is daar bygedra tot:⁵⁰⁹

- Die Transvaalse Uniwersiteitskollege (in Mei 1927 reeds £ 774 15 9⁵¹⁰)
- Die Red die Transvaalse Kinderfonds (vir kinders op die delwerye)
- Die salaris van die verpleegster op De Lagersdrift
- Die opknapping van die Trichardt-grafte in Delagoabaai
- Die herbegrafnis van Emily Hobhouse
- Die Vrouemonument in Bloemfontein
- Die oprigting van standbeelde van president Kruger en generaal Joubert
- Die Doofstomme-inrigting
- Ondersteuning van OVV in hul hulp tot verligting van die nood in Sentraal Europa
- Kinderleiding-Kliniek van dr. Maria te Water by T.U.K.
- Vroue-Sending Bond op die delwerye
- Afrikaanse Bybelvertaling
- Verligting van die nood in die Karoo weens droogte

⁵⁰⁸Suid-Afrikaanse Vroue-Federasie, *Die Boerevrou*, Mei 1927, pp. 49,78.

⁵⁰⁹Suid-Afrikaanse Vroue-Federasie, *Die Boerevrou*, Mei 1927, pp. 49,78; Suid Afrikaanse Vroue Federasie, *Die Boerevrou*, April 1924, pp. 5-7,49; Suid-Afrikaanse Vroue-federasie, *Die Boerevrou*, Julie 1927, pp. 55,56; Suid Afrikaanse Vroue Federasie, *Die Boerevrou*, Oktober 1923, pp. 45,46; Suid-Afrikaanse Vroue-Federasie, *Die Boerevrou*, Mei 1928, pp. 55,56; Suid Afrikaanse Vroue Federasie, *Die Boerevrou*, Desember 1923, pp. 49,55.

⁵¹⁰Suid-Afrikaanse Vroue-Federasie, *Die Boerevrou*, Mei 1927, p. 51.

Die onderskeie takke het ook individueel verskillende projekte en organisasies ondersteun.⁵¹¹ Baie takke het gehelp om meisies op die verskillende huishoudskole in die land te onderhou. Afgesien van die Federasie se Huishoudskool in Pretoria, het *Die Boerevrou* gereeld berig oor huishoudskole op Betlehem en Hartebeestpoort en hoe die meisies, wat daar gestudeer het, se lewens daar uitgesien het.⁵¹²

Verreweg die meerderheid takke het gedurende die winter daaglik sop of melk en brood aan minderbevoorregte skoolkinders in hul gemeenskappe verskaf, soms met hulp van die Transvaalse Onderwysdepartement.⁵¹³ Na die mynstaking van 1922 het die takke op Boksburg, Germiston, Fordsburg, Krugersdorp en Johannesburg kos, klere en gebruiksartikels van die ander takke gevra om onder die noodlydendes te versprei.⁵¹⁴ Takke het ook bygedra tot koshuise, ander weeshuise, die bou van gemeenskapsale en naaldwerkklasse vir arm moeders. Verder is arm oumense en kinders van trui en kruideniersware voorsien.⁵¹⁵ Die verskillende takke het op die volgende vindingryke maniere geld ingesamel om hul verpligtinge na te kom:

- Kollektelyste en straatkollekte⁵¹⁶
- Verkoping van verversings by Landboutentoonstellings, vendusies, stembusse op verkiesingsdae, met nagmaalnaweke op die platteland, skyfskietdae en by debatsaande⁵¹⁷

⁵¹¹Kyk byvoorbeeld: Suid-Afrikaanse Vroue-Federasie, *Die Boerevrou*, Maart 1927, pp. 55,56; Suidafrikaanse Vroue-Federasie, *Die Boerevrou*, Januarie 1922, pp. 47,48.

⁵¹²n Huishoudskool se leerplan, *Die Boerevrou*, November 1925, pp. 21,23; Suid-Afrikaanse Vroue-Federasie, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, September 1930, pp. 47,48.

⁵¹³Kyk byvoorbeeld: Suid-Afrikaanse Vroue Federasie, *Die Boerevrou*, Oktober 1924, p. 56.

⁵¹⁴Suidafrikaanse Vroue Federasie, *Die Boerevrou*, April 1922, p. 44.

⁵¹⁵Suid-Afrikaanse Vroue-Federasie, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, April 1930, pp. 43,44,45,48.; Suid-Afrikaanse Vroue-Federasie, *Die Boerevrou*, Junie 1927, pp. 54,55,56; S.A. Vroue-Federasie, *Die Boerevrou*, Oktober 1926, pp. 55,56.; Suid-Afrikaanse Vroue-Federasie, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Februarie 1931, pp. 46-48; Suid-Afrikaanse Vroue-Federasie, *Die Boerevrou*, Maart 1927, pp. 55,56; Suid-Afrikaanse Vroue-Federasie, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Junie 1930, pp. 48,50,52,43.

⁵¹⁶Suid-Afrikaanse Vroue-Federasie, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Februarie 1931, pp. 46-48; Suidafrikaanse Vroue-Federasie, *Die Boerevrou*, Februarie 1922, p. 48.

- Koekverkopings⁵¹⁸
- Speletjies-aande⁵¹⁹
- Kunswedstryde⁵²⁰
- Tiekie-aande⁵²¹
- Produktedae (produkte word ingesamel en weer van huis tot huis aan die dorp se mense verkoop)⁵²²
- Watersport by 'n dam en 'n kafee onder die bome⁵²³
- Bioskoopaaande⁵²⁴
- "Chain teas" (gasvrou nooi vyf vriendinne vir tee en elkeen betaal 6d., hulle moet dan elkeen weer vyf mense onthaal, ens.)⁵²⁵
- "Fancy dress" voet- en korfbalwedstryde⁵²⁶
- Konserte, byvoorbeeld orrel-, koor-, klavier- en harpuitvoerings en toneelstukke⁵²⁷
- Voorskotaande en ponddae (elke lid skiet kruideniersware voor of skenk byvoorbeeld £1 se kruideniersware wat in pakkies opgemaak word en aan die verskillende inrigtings van die Federasie gestuur word)⁵²⁸
- "Bybie-tentoonstellings"⁵²⁹

⁵¹⁷S.A. Vroue Federasie, *Die Boerevrou*, Junie 1926, pp. 53,55,56; Suid-Afrikaanse Vroue-Federasie, *Die Boerevrou*, Maart 1927, pp. 45,47; Suidafrikaanse Vroue Federasie, *Die Boerevrou*, Desember 1921, p. 64; S.A. Vroue Federasie, *Die Boerevrou*, Junie 1926, pp. 53,55,56; Suidafrikaanse Vroue-Federasie, *Die Boerevrou*, Januarie 1922, pp. 47,48.

⁵¹⁸Suid-Afrikaanse Vroue-Federasie, *Die Boerevrou*, Julie 1927, pp. 55,56.

⁵¹⁹Suid Afrikaanse Vroue-Federasie, *Die Boerevrou*, Januarie 1924, pp. 55,56.

⁵²⁰S.A. Vroue Federasie, *Die Boerevrou*, Junie 1926, pp. 53,55,56.

⁵²¹S.A. Vroue Federasie, *Die Boerevrou*, Oktober 1921, p. 48.

⁵²²Suid-Afrikaanse Vroue Federasie, *Die Boerevrou*, Junie 1924, p. 56.

⁵²³S.A. Vroue Federasie, *Die Boerevrou*, September 1926, pp. 54-56.

⁵²⁴Suid-Afrikaanse Vroue-Federasie, *Die Boerevrou*, Junie 1929, pp. 47,48.

⁵²⁵S.A. Vroue Federasie, *Die Boerevrou*, September 1926, pp. 54-56.

⁵²⁶Suid Afrikaanse Vroue Federasie, *Die Boerevrou*, Oktober 1923, pp. 45,46.

⁵²⁷Suid-Afrikaanse Vroue-Federasie, *Die Boerevrou*, Desember 1929, pp. 61,63; S.A. Vroue-Federasie, *Die Boerevrou*, Januarie 1927, pp. 55,56; Suid-Afrikaanse Vroue-Federasie, *Die Boerevrou*, Junie 1927, pp. 54-56.

⁵²⁸Suid Afrikaanse Vroue-Federasie, *Die Boerevrou*, Oktober 1923, pp. 45,46.

⁵²⁹Suidafrikaanse Vrouefederasie, *Die Boerevrou*, Januarie 1923, pp. 46,47,48.

- Praalwedstryde (amper soos 'n modeparade met snaakse of ouderwetse klere)⁵³⁰
- Maak en verkoop van kranses vir kransleggings by grafte en monumente op spesiale dae⁵³¹
- Sportdae (bv. skyfskiet en perdesport)⁵³²
- Tuinparty waar daar kroukie en ping-pong gespeel is⁵³³
- Mandjie-aande (mandjies eetgoed wat geskenk word deur lede word by 'n geselligheid opgeveil)⁵³⁴
- Verjaardagaande (Funksie of geselligheid waarvoor gaste bedrae betaal gelykstaande aan hulle ouderdomme)⁵³⁵
- Elke lid kry 'n halfkroon om mee te woeker soos sy goed dink⁵³⁶
- Naaldwerk gedoen en verkoop⁵³⁷

Aangesien *Die Boerevrou* na die ander provinsies van die land ook versprei is, was daar lesers wat die begeerte gehad het om ook te vertel wat die ander vroueverenigings in hulle omgewings gedoen het. Ou-jong Vrou het in Oktober 1922 in 'n lang brief vertel dat hulle ACVV-tak 'n konsert gehou het waarmee hulle 'n aansienlike som geld ingesamel het en waarvan die Engelse lede van die gemeenskap ook baie gehou het. Sy maak melding van 'n vrou wat 'n konsertina op die konsert so meesterlik bespeel het dat sy 'n daverende applous van die gehoor ontvang het.⁵³⁸

'n Artikel oor die ontstaan, in 1903, en die geskiedenis van die ACVV het in Maart 1924 in *Die Boerevrou* verskyn. Daaruit is dit duidelik dat die ACVV en die SAVF in

⁵³⁰Suidafrikaanse Vrouefederasie, *Die Boerevrou*, Maart 1926, p. 55.

⁵³¹Suid-Afrikaanse Vroue-Federasie, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, September 1930, pp. 47,48.

⁵³²S.A. Vroue-Federasie, *Die Boerevrou*, Januarie 1927, pp. 55,56.

⁵³³Suidafrikaanse Vroue Federasie, *Die Boerevrou*, Augustus 1923, pp. 55,56.

⁵³⁴Suidafrikaanse Vroue Federasie, *Die Boerevrou*, Desember 1921, p. 64.

⁵³⁵Suid-Afrikaanse Vroue-Federasie, *Die Boerevrou*, September 1929, pp. 43,45.

⁵³⁶S.A. Vroue-Federasie, *Die Boerevrou*, November 1926, pp. 55,56.

⁵³⁷Suid-Afrikaanse Vroue-Federasie, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Februarie 1931, pp. 46,47,48.

⁵³⁸Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Oktober 1922, pp. 13,15,17.

hul oogmerke en werkswyse baie ooreengestem het.⁵³⁹ Na aanleiding van die artikel het 'n leseres, mev. Gert Jordaan, 'n brief wat mev. Marie Koopmans-De Wet in 1902 aan haar geskryf het en wat 'n groot invloed op die stigting van die ACVV gehad het, aan die *Die Boerevrou* gestuur.⁵⁴⁰ Dit is in April 1924 geplaas. Vir die enigste biografie oor Marie Koopmans-De Wet wat in 1925 deur F.S. Malan geskryf is, het dit laat gekom vir gebruik.⁵⁴¹

'n Kort huldeblyk aan mev. Roos, stigterslid en president van die ACVV en eggenote van ds. Jan Roos, het in 1925 verskyn. Sy is op 5 Desember 1924 oorlede.⁵⁴² Saam met die huldeblyk het nog 'n artikel oor die ACVV se werksaamhede verskyn⁵⁴³ en dis duidelik dat daar 'n hegte band van samewerking en wedersydse ondersteuning tussen die vroueverenigings onderling, asook tussen die tydskrif en verskillende verenigings bestaan het. 'n Gedig, *Laat sy tog maar bedank*, deur Kandas is uit *Eendrag*, die ACVV se kwartaalblad, oorgeneem. Volgens die gedig is "Die lid wat graag iets aanpak en die werk op ander skuif, en dan op die verhoog verskyn met mooi gekrulde kuif", ook gewoonlik die een wat altyd anders wil doen as wat die meerderheid besluit, agteraf skinder, altyd te haastig is en te veel van die tak se geld wil spandeer. Malherbe se kommentaar op die gediggie verklap dat groot hoeveelhede Afrikaanse vrouens geweet het wat samewerking in 'n vereniging behels:

Ons reken ons leseresse sal die geniet – want almal wat verenigings-werk doen, in watter Vereniging ook, ken daardie soort lid, nie waar nie.⁵⁴⁴

⁵³⁹Groei en bloei van die Afrikaanse Christelike Vroue Vereeniging, *Die Boerevrou*, Maart 1924, pp. 5,7.

⁵⁴⁰Nog iets oor die A.C.V.V., *Die Boerevrou*, April 1924, p. 11.

⁵⁴¹F.S. Malan, *Marie Koopmans-De Wet (1834-1906)*.

⁵⁴²Wyle Mev. Roos van die ACVV, *Die Boerevrou*, Januarie 1925, p. 9.

⁵⁴³Werksaamhede van die A.C.V.V., *Die Boerevrou*, Januarie 1926, pp. 15,17.

⁵⁴⁴Laat sy tog maar bedank, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, April 1930, p. 8.

Hoewel die ACVV nie *Die Boerevrou* as mondstuk nodig gehad het nie, het nuus oor die organisasie tot in 1931 nog verskeie kere in die tydskrif verskyn. Teen Februarie 1931 het die ACVV 7 000 lede gehad wat gemiddeld £11 000 per jaar vir liefdadigheid ingesamel het.⁵⁴⁵ Die jongste tak van die ACVV, wat hoofsaaklik in die Kaapkolonie werksaam was, is in April 1930 in Windhoek gestig. In Augustus is die tak in *Die Boerevrou* verwelkom as deel van die groot span wat saamwerk om die armes en siekes te versorg en op te hef.⁵⁴⁶

Na die eerste artikel oor die ACVV in 1924 verskyn het, het Malherbe die plan gekry om ook artikels en verslae van die OVV en die Natalse Christelike Vrouevereniging (NCVV) te plaas en onderneem om dit spoedig te doen.⁵⁴⁷

Die beloofde artikel oor die OVV het in Desember 1925 verskyn en twee oor die NCVV eers in 1929. Lesers wat onbekend was met die OVV kon verneem dat die organisasie deur president Steyn in 1908 gestig is en sedertdien geld ingesamel het om ook by te dra tot die onderhoud van ouetehuse, weeshuse, hospitale, huishoudskole en monumente. Projekte soos hulp aan die noodlydende Duitsland na die Eerste Wêreldoorlog, die Afrikaanse Bybelvertaling en werksverskaffingsprojekte, soos die Munisipale Washuis in Bloemfontein, het geld van die OVV ontvang.⁵⁴⁸

Die twee bydraes deur die Sekretaresse van die NCVV se hoofbestuur het nie inligting oor die stigting en geskiedenis van die organisasie bevat nie, maar die werksaamhede is beskryf. Dis duidelik dat die NCVV nie so vooruitstrewend en aktief soos haar susterverenigings in die ander dele van die land was nie. Sy kon wel daarin slaag om met net 352 lede jaarliks ongeveer £41 vir arme en siekesorg in te samel. Hulle het

⁵⁴⁵Die doel en strewe van die A.C.V.V., *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Februarie 1931, pp. 44,45.

⁵⁴⁶A.C.V.V.-Nuus, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Julie 1931, p. 44; A.C.V.V.-Nuus, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Augustus 1931, p. 44.

⁵⁴⁷Redaksionele kommentaar by die rubriek van die SAVF, *Die Boerevrou*, April 1924, p. 5.

⁵⁴⁸Die Oranje Vroue Vereniging, *Die Boerevrou*, Desember 1925, pp. 9,10.

ook in 1930 £250 van die SAVF ontvang om die Konsentrasiekampgrafte by Meerbank op te knap.⁵⁴⁹

Die Huisgenoot het in die twintigerjare bekend gestaan as die “offisiële orgaan” van die Afrikaanse Taalvereniging, die OVV, die Helpmekaarbeweging en Werda, die studentevereniging.⁵⁵⁰ Die OVV het egter van Februarie tot Desember 1930 elke maand ‘n verslag aan die *Die Boerevrou* vir publikasie gestuur en teen Januarie 1931 het Mabel berig: “Wat ons besonder bly oor voel is dat die O.V.V. en die S.A.V.F. nou dat hulle een offisiële blad het mekaar beter leer ken en meer kan saamwerk.”⁵⁵¹

Dit is nie seker presies wanneer en hoekom die OVV besluit het om *Die Boerevrou* te gebruik as hulle enigste mondstuk nie, maar die feit dat die tydskrif die vroueverenigings uiters simpatiek gesind was en die behoefte aan nouer samewerking met die SAVF kon bygedra het tot die besluit. Gedurende die hele 1931 het die OVV deur *Die Boerevrou* met haar takke gekommunikeer. In ‘n brief van bedanking aan die redaksie het die OVV *Die Boerevrou* as ‘n “brug oor die Vaalrivier na die SAVF” bestempel.⁵⁵²

Die OVV-rubriek het die lief en leed van lede, kongresbesluite en opdragte aan die takke bevat en daar kan tot in die fynste detail gelees word hoe en hoeveel geld, kos en goedere vir elke goeie saak bygedra is.⁵⁵³ Die laaste OVV-rubriek in die uitgawe van Desember 1931 was besonder lank, moontlik omdat die organisasie reeds geweet het dat hulle ‘n ander mondstuk sou moes vind. Dit getuig egter steeds van positiwiteit en dankbaarheid teenoor Malherbe en die tydskrif.⁵⁵⁴

⁵⁴⁹Natalse Christelike Vroue Vereniging, *Die Boerevrou*, Julie 1929, pp. 41,43; N.C.V.V., *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Julie 1931, p. 37.

⁵⁵⁰*Die Huisgenoot*, November 1922, p. 272.

⁵⁵¹Redaksie, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Januarie 1931, p. 2.

⁵⁵²Oranje-Vroue-Verenigings-Nuus, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Januarie 1931, pp. 46,47.

⁵⁵³*Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Januarie tot Desember 1931.

⁵⁵⁴Oranje-Vroue-Verenigings-Nuus, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Desember 1931, pp. 33-37.

In 1927 is daar in die SAVF-rubriek berig dat 'n Federale Raad vir Moederkuns en Kindersorg van Suid-Afrika gestig is waarop elf Afrikaanse liggame, waaronder die vier groot vroueverenigings, verteenwoordig is. Die Administrateur van Transvaal, mnr. Jan Hendrik Hofmeyr, het aan hierdie Raad agt setels uit die 71 op die National Council of Child Welfare aangebied. Daar is dadelik begin om deur die takke van die vroue-organisasies inligting en statistiek oor moederkennis en kindersorg onder die algemene bevolking in te samel. Vroeg in 1928 het die Federale Raad by die Algemene Vroueraad van Suid-Afrika geaffilieer.⁵⁵⁵

Lesers en lede van die vroueverenigings was alreeds 'n jaar voor die affiliasie met die doelstellings en die werksaamhede van die Algemene Vroueraad van Suid-Afrika vertrou. 'n Artikel oor die Algemene Vroueraad het in Mei 1927 in *Die Boerevrou* verskyn. Mabel Malherbe het op die hoofbestuur van hierdie organisasie gedien en dis moontlik dat sy self hier aan die woord is:

Vir ons is daar iets betowerends in die gedagte dat 'n mens aan 'n wêreldwye beweging kan behoort. Waar ons Afrikaanse Vroue-Verenigings dit nuttig gevind het om gesamentlik 'n Federale Raad te stig, om meer te kan uitvoer, en om 'n breër blik op belangrike vraagstukke te kry, het ons hier te doen met 'n organisasie wat ons weer met 'n wêreldbeweging aansluit, en 'n kyk gee nie alleen op ons eie nasionale sake nie, maar op vrouesake in die algemeen. Vir ons is die grootste werk wat die Vereniging doen, om propaganda te maak vir wêreldvrede. Natuurlik word die Nasionale Vroueraad dikwels gekritiseer, hoewel ek dink dat ons genadiglik by daardie stadium verby is toe elke werkende vrouevereniging beskou is as 'n bende ontevrede mense, wat 'n ongelukkige

⁵⁵⁵S.A. Vroue-Federasie, *Die Boerevrou*, Januarie 1927, pp. 55,56; Suid-Afrikaanse Vroue-Federasie, *Die Boerevrou*, Mei 1927, pp. 49,78; Suid-Afrikaanse Vroue-Federasie, *Die Boerevrou*, Mei 1928, pp. 55,56; Suid-Afrikaanse Vroue-Federasie, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Oktober 1931, pp. 43,44.

liefdesgeskiedenis agter die rug het. Ek het dit byvoorbeeld hoor sê dat ons niks anders is nie as 'n klomp bemoeisiekies wat ongevraagde raad wil verskaf aan die Regering. (Met uitsondering van die woord 'bemoeisiek' neem ek graag die definisie aan.)⁵⁵⁶

Malherbe is afgevaardig om namens die Algemene Vroueraad van Suid-Afrika die Internasionale Vroueraad Kongres in Genève in 1927 te gaan bywoon. Uit Switserland het sy laat weet dat 'n totaal van 23 lande, waaronder Switserland, Duitsland, Finland, Swede, Noorweë, Denemarke, Nederland, België, Frankryk en Groot-Brittanje by die kongres verteenwoordig is. Sake van bespreking was kinderwelvaart, gesondheid, rolprent-verbetering, propaganda vir wêreldvrede, 'n beter sedelewe en opvoeding.⁵⁵⁷ Later het sy ook breedvoerig berig dat “net sake van internasionale belang waaroor regsinnige mense oor die wêreld heen dieselfde dink,” deur die Raad bevorder is. So het die Raad hom byvoorbeeld beywer vir die bestryding van handel in vrouens en kinders en aanbevelings aan die Volkebond gemaak oor rolprente en die pers.⁵⁵⁸

Daar was in 1929 'n Landelike Vroue-Kongres in Londen, wat deur die Internasionale Vroueraad georganiseer is. Suid-Afrika is toe deur mev. Auerbach, van die Vroue-afdeling van die Transvaalse Landbou-Unie, verteenwoordig. Sy moes gaan verslag doen oor hoe die Vroue-afdeling van die Landbou-Unie in Suid-Afrika gestruktureer was en gefunksioneer het.⁵⁵⁹

Van Junie 1930 tot November 1931 het daar byna elke maand 'n verslag van die Algemene Vroueraad in Suid-Afrika in Afrikaans in *Die Boerevrou* en in Engels in *The*

⁵⁵⁶Die Algemene Vroue-Raad van Suid-Afrika, *Die Boerevrou*, Mei 1927, pp. 11,12.

⁵⁵⁷Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Augustus 1927, pp. 9-12.

⁵⁵⁸Die Internasionale Vroueraad, *Die Boerevrou*, Januarie 1928, pp. 6-8.

⁵⁵⁹Die Internasionale Vroueraad, *Die Boerevrou*, Julie 1929, p. 39.

Lady's Pictorial verskyn.⁵⁶⁰ Sylva Moerdyk het die rubriek tot in Maart 1931 hanteer, waarna Marie Coetzee dit oorgeneem het. In Suid-Afrika het die Raad byvoorbeeld protes aangeteken teen die vermindering van onderwysers se salarisse, gekla oor gevaarlike treinoorgange by strate, versoeke gerig vir die daarstel van 'n Rolprent-kommissie, by die regering belangstelling gewek vir onderwys aan blindes en om die sogenaamde Naturelle-vraagstuk te bespreek.⁵⁶¹

Takke is gestig wat voorlesings gehou het oor onderwerpe van belang vir vrouens, soos advokaat Gladys Steyn se toespraak in Bloemfontein waarin sy die wetlike strawwe vir aanranding van vrouens en kinders uiteengesit en verduidelik het. In Johannesburg het advokaat Bertha Solomon die gronde waarop huwelike ontbind kon word, verduidelik en in Kimberley is 'n toespraak oor die Unie se fabriekswetgewing gehou. In Kaapstad het 'n dokter die wenslikheid van meisies se deelname aan sport bespreek.⁵⁶²

Uit die rubrieke en tydskrifafdelings wat in hierdie hoofstuk bespreek is, is dit duidelik dat *Die Boerevrou* haar lesers met die buitewêreld in aanraking gebring het. Die sigbare wisselwerking wat tussen die tydskrif en die lesers ontstaan het, versterk die siening dat 'n tydskrif 'n kultuurdraende medium van sy tyd is. Die teks in *Die Boerevrou* het waarde as medium waardeur Afrikanervrouens bestudeer kan word, aangesien die aard van die lesersgemeenskap in die teks vasgelê is. *Die Boerevrou* is 'n polifoniese bron omdat dit as kanaal gedien het vir duisende vrouestemme wat oor amper dertien jaar in Afrikanergeleedere opgegaan het.

⁵⁶⁰Algemene Vroueraad van Suidafrika, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Junie 1930.

⁵⁶¹Algemene Vroueraad van Suidafrika, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Junie 1930, p. 10; Algemene Vroueraad van Suidafrika, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Oktober 1930, p. 39; Algemene Vroueraad van Suidafrika, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Desember 1930, p. 35; Algemene Vroueraad van Suidafrika, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Januarie 1931, pp. 43,45; Algemene Vroueraad van Suidafrika, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Februarie 1931, p. 39.

⁵⁶²Algemene Vroueraad van Suidafrika, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Junie 1930, p. 10; Algemene Vroueraad van Suidafrika, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Oktober 1930, p. 39; Algemene Vroueraad van Suidafrika, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Desember 1930, p. 35.